

Bilagsoversigt:

- Bilag 1: Ressourceestimer informations- og vejledningsinitiativer (kapitel 5)
- Bilag 2: Oversigt over konkurrencesagsprocesser i Danmark og Europa-Kommissionen
- Bilag 3: Overvejelser og forslag til at undgå dobbeltbehandling i konkurrencesager
- Bilag 4: Resultater af landeundersøgelse vedr. sanktioner over for fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
- Bilag 5: Resumé af rapport udarbejdet af London Economics om karakteristika og skadevirkninger ved karteller
- Bilag 6: Rapport udarbejdet af Justitsministeriets Forskningskontor om den generalpræventive virkning af straf i kartelsager
- Bilag 7: Resultater af landeundersøgelse vedr. bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
- Bilag 8: Resultater af landeundersøgelse vedr. bøder til fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen

Bilag 1. Ressourceestimerer informations- og vejledningsinitiativer (kapitel 5)

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har estimeret, hvor stort et ressourceforbrug de enkelte informations- og vejledningsinitiativer forventes at være forbundet med. Det forventede ressourceforbrug angives neden for.

Etablering af netværk mellem Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen og repræsentanter for erhvervsorganisationer

- Ud fra en forudsætning om, at der skulle afholdes møde to gange om året anslås, at ressourceforbruget til et sådant netværk vil være 50-100 timer pr. møde, dvs. 100-200 timer om året.

Reklamering for allerede eksisterende information og vejledning

- Det forventede ressourceforbrug til gennemførelse af dette initiativ anslås at være 200-400 timer samt udgifter til ekstern bistand.

Udarbejdelse af branchespecifikke spørgsmål/svar om konkurrenceloven

- Ved estimering af ressourceforbruget til dette initiativ lægges til grund, at FAQ'ene vil skulle være branchespecifikke, og at der vil skulle udarbejdes ca. 5-10 FAQ pr. delområde (fx FAQ, der relaterer sig til dagligvarehandel). På baggrund heraf anslås ressourceforbruget til udarbejdelse af FAQ at være 50-100 timer pr. delområde.

Udarbejdelse af informationsbrev til alle danske virksomheder med f.eks. under 100 ansatte

- Det forventede ressourceforbrug til gennemførelse af dette initiativ anslås at være ca. 300 timer.

Information om konkurrenceloven på Startvækst.dk

- Det forventede ressourceforbrug til gennemførelse af dette tiltag anslås at være 50-70 timer.

Målrettede informationsmøder omkring ny lovgivning eller ny praksis af særlig relevans for enkelte brancher

- Det forventede ressourceforbrug til gennemførelse af den type informationsmøder anslås at være ca. 100 timer pr. emne, der skal holdes informationsmøde om.

Udarbejdelse af generelle vejledende udtalelser

- Det anslås, at ressourceforbruget til afgivelse af en vejledende udtalelse vil være ¼ - ½ årsværk.

Vejledning om konkrete forhold

- Det anslås, at indførelse af ordningen vil være forbundet med et ressourceforbrug på 10-50 timer pr. sag, som der gives vejledning i.

Ressourceestimerer vedr. ændring af sagsprocesserne (kapitel 7)

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har estimeret, hvad indførelse af de foreslåede tiltag vil betyde for det ressourceforbrug, der er forbundet med at køre en konkurrencesag. Estimatet samt de vurderinger, der ligger til grund herfor, er angivet nedenfor.

Den øgede involvering af Konkurrencerådet, hvorved rådets formandskab inddrages i forbindelse med, at styrelsen udsender en klagepunktsmeddelelse, vil betyde, at formandskabet vil skulle anvende flere ressourcer på hver enkelt konkurrencesag. Dette vil også bevirke et øget ressourceforbrug for Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen i forbindelse med deltagelse i møder med rådets formandskab samt til at foretage de ændringer, formandskabet måtte finde behov for.

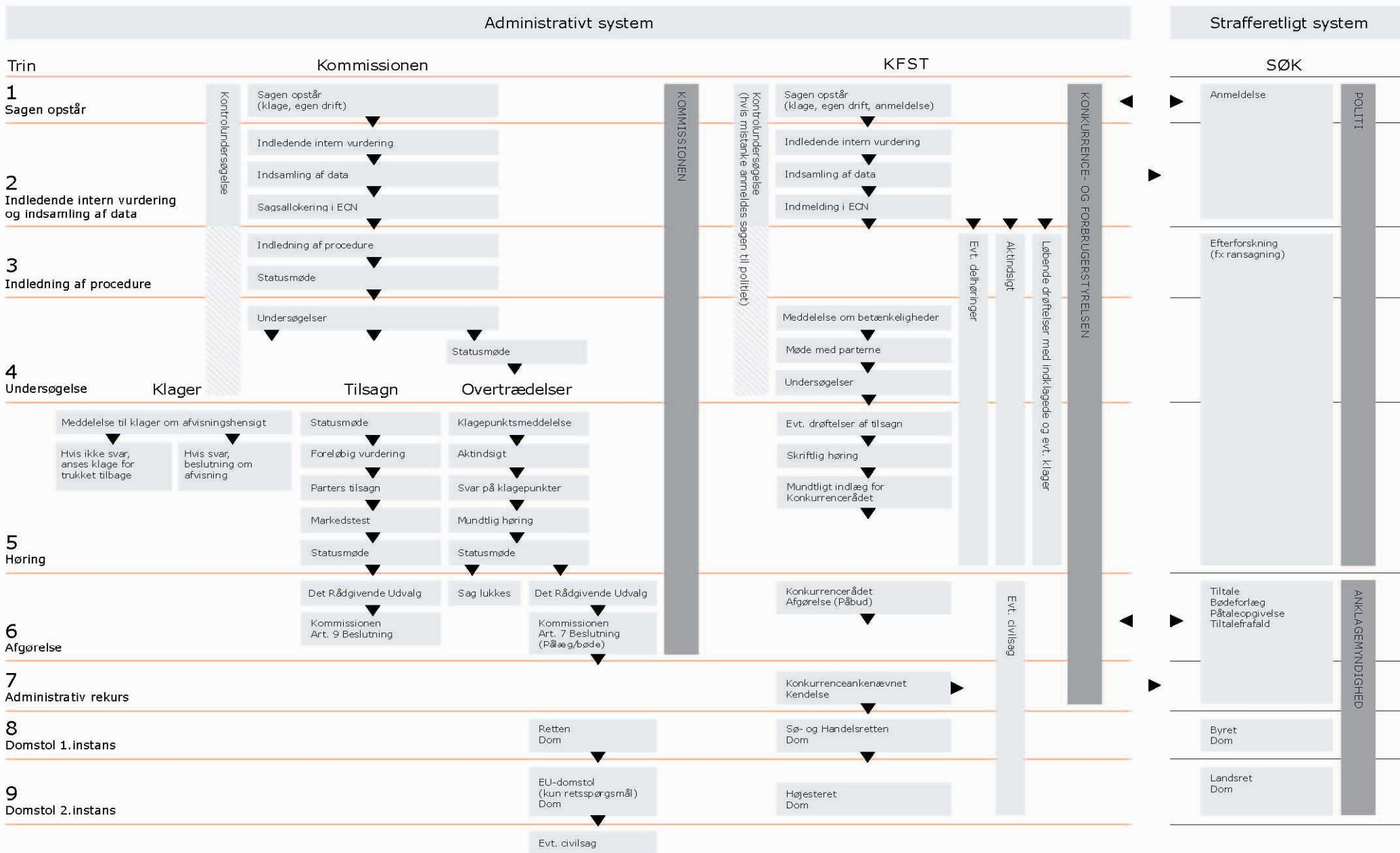
Derudover vil ændringerne af sagsprocesserne betyde, at Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen vil skulle afsætte ressourcer til udarbejdelse af en meddelelse om betænkeligheder. Det bemærkes i den forbindelse, at selve identifikationen af en sags konkurrenceproblemer udgør et sædvanligt led i behandlingen af en konkurrencesag, og at det således alene er selve formidlingen til sagens parter, der vil skulle afsættes yderligere ressourcer til. På den baggrund vurderes det øgede ressourceforbrug hertil at være begrænset. Samme betragtninger gør sig gældende for så vidt angår indførelse af en offentlighedsordning.

Indførelse af en klagepunktsmeddelelse vil bevirke, at styrelsen i forhold til de gældende processer vil skulle anvende ressourcer på udarbejdelse af såvel en klagepunktsmeddelelse som et udkast til afgørelse. I og med at udkastet til afgørelse vil tage udgangspunkt i klagepunktsmeddelelsen – med indførelse af de ændringer, som inddragelse af Konkurrencerådet samt høring af sagens parter måtte føre til – vurderes det øgede ressourceforbrug imidlertid at være forholdsvis begrænset. I situationer, hvor der vil skulle udarbejdes en supplerende klagepunktsmeddelelse, vil dette muligvis kunne medføre et øget ressourceforbrug i forhold til de gældende sagsprocesser.

De øvrige foreslåede ændringer vurderes ikke at medføre et øget ressourceforbrug i nævneværdig grad. Samlet set vurderes en ændring af sagsprocesserne at bevirke et øget myndighedsressourceforbrug på ca. 100 timer pr. konkurrencesag. Det kan oplyses, at det gennemsnitlige tidsforbrug for en konkurrencesag er ca. 1.500 timer.¹

¹ Opgørelsen er foretaget på baggrund af de sager vedr. konkurrencelovens § 6 og § 11, hvori Konkurrencerådet har truffet afgørelse i perioden 2008-2010.

Bilag 2. Oversigt over konkurrencesagsprocesser i Danmark og Europa-Kommissionen

Bilag 3. Overvejelser og forslag til at undgå dobbeltbehandling i konkurrencesager

Overvejelser om og forslag til at undgå dobbeltbehandling i konkurrencesager

1. Indledning og sammenfatning

I forbindelse med udvalgets drøftelser vedrørende sagsprocessen blev det aftalt, at Danske Advokaters og Advokatrådets repræsentant i udvalget til brug for og som supplement til de videre drøftelser og det øvrige udvalgsmateriale ville udarbejde et kort notat med nogle overvejelser om dobbeltbehandlingen i konkurrencesager.

I praksis kan en overtrædelse af konkurrenceloven efter behandling som en administrativ sag af Konkurrencerådet og Konkurrenceankenævnet efterfølgende oversendes til anklagemyndigheden med henblik på en strafferetlig behandling ved domstolene. Det er Danske Advokaters og Advokatsamfundets opfattelse, at denne dobbeltbehandling af sager om overtrædelse af konkurrenceloven af flere grunde er uhensigtsmæssig.

På den baggrund foreslår Danske Advokater og Advokatsamfundet, at sager om overtrædelse af konkurrenceloven fremover – og i øvrigt i overensstemmelse med tidligere praksis – behandles enten som en "ren administrativ sag" eller en "ren strafferetlig sag".

Hvis Konkurrencestyrelsen i forbindelse med de indledende undersøgelser vurderer, at der kan blive tale om en strafferetlig sanktion, bør Konkurrencestyrelsen træffe et valg om, hvorvidt sagen alene skal behandles som en straffesag ved domstolene, eller om sagen alene skal behandles som en administrativ sag af Konkurrencestyrelsen med eventuel efterfølgende behandling i Konkurrencerådet og Konkurrenceankenævnet. Er der truffet valg om, at sagen skal behandles som en straffesag, skal sagen alene behandles ved domstolene, og Konkurrencestyrelsens opgave skal primært være at bistå anklagemyndigheden. Er der truffet valg om, at sagen skal behandles som en administrativ sag, skal sagen alene behandles i det administrative system med mulighed for efterfølgende at indbringe sagen om overtrædelse af konkurrenceloven for domstolene.

En sag vedrørende det eller de samme forhold bør således som det helt klare udgangspunkt ikke behandles i begge systemer. Det understreges i den forbindelse, at forslaget knytter sig til det i praksis hyppigst forekommende tilfælde, hvor der er tale om ophørte handlinger, jf. nærmere nedenfor.

2. Baggrund

Under det nuværende system kan sager om overtrædelse af konkurrenceloven (herefter loven) forfølges dels som en overtrædelse, der ikke medfører straf, dels som en overtrædelse, der medfører straf.

Hvis Styrelsen vurderer, at en strafferetlig sanktion er nærliggende og strafbarheden er åbenbar, vil Styrelsen oversende sagen til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet (herefter SØK) med henblik på tiltalerejsning, respektive afslutning med bødeforelæg. Dette følger af §§ 23 og 23 b i loven og § 6 i bekendtgørelse nr. 671 af 19/6 2007 (herefter bekendtgørelsen).

Der er mulighed for, at Styrelsen kan beskikkes som anklagemyndighed, jf. retsplejeloven § 105, stk. 4, men denne mulighed, der blev indført ved lov nr. 572 af 6/6 2007, ses ikke anvendt.

I de tilfælde, hvor Styrelsen mener, at der foreligger en overtrædelse – der ikke falder ind under § 14 i loven om opgivelse ud fra prioriteringshensyn – men hvor strafbarheden ikke vurderes at være åbenbar, vil Styrelsen kunne forelægge sagen for Konkurrencerådet (herefter Rådet), jf. § 2 i bekendtgørelsen, der derefter kan træffe afgørelse om, at der foreligger en overtrædelse og ledsage denne af pålæg. Rådet kan ikke selv pålægge straf, men overtrædelse af pålæg vil være strafbart, hvorfor rådet vil kunne indbringe der fortsatte ikke-overholdelse af påbuddet for domstolene.

Selv om det ifølge loven er Rådet, der fremtræder som det primært besluttende administrative organ med Styrelsen som sekretariat, er det reelle forhold, at Styrelsen i det hele kan udøve og i vidt omfang udøver alle Rådets beføjelser, når det gælder den løbende administration af loven, jf. § 14, stk. 2, i loven og § 3 i bekendtgørelsen. Dette forhold, der kunne fremgå klarere af lovgrundlaget, har betydning for forståelsen af Danske Advokaters og Advokatsamfundets forslag.

Generelt har de to veje, det vil sige henholdsvis oversendelse til Rådet eller overgivelse til SØK, været anvendt som alternativer. Det betyder, at oversendelse til SØK ikke har været aktuelt i de sager, der er vurderet af Rådet. Det er imidlertid givet, at Styrelsen for sit vedkommende ikke betragter de to veje som alternativer. Efter det oplyste har der i tre tilfælde været tale om oversendelse til SØK efter behandling i Rådet. Flere af denne type sager er efter det oplyste på vej. Styrelsen lægger således vægt på at kunne tage forbehold om at iværksætte strafferetlige sanktioner, hvis Rådet respektive Konkurrenceankenævnet (herefter Ankenævnet) når frem til, at der foreligger en overtrædelse. Denne blotte mulighed påvirker i det hele proceduren, jf. retssikkerhedsloven § 10 om beskyttelse mod selvinkriminering.

Den mulige dobbeltbehandling fører potentielt til en meget lang sagsbehandling med et meget stort antal behandlinger/vurderinger af det eller de samme sagsforhold. Hertil kommer den usikkerhed, det medfører for den eller de implicerede, herunder i forhold til relationen til og behandlingen i Styrelsen og Rådet /Ankenævnet, hvor der ikke er plads til en konstruktiv og åben dialog, så længe der ikke er taget stilling til spørgsmålet om eventuel strafferetlig tiltale.

En sag med henblik på afgørelse af, om der foreligger en overtrædelse af loven, kan således vurderes successivt af:

1. Styrelsen (som den myndighed, der indstiller)
2. Rådet
3. Ankenævnet
4. SØ- og Handelsretten
5. Højesteret

De sidstnævnte instanser kan eventuelt forelægge præjudicielle spørgsmål for EU-Domstolen.

Dernæst og efterfølgende kan en sådan sag behandles som en straffesag med henblik på at få afgjort, om der tillige foreligger en strafbar overtrædelse af loven:

6. Anklagemyndigheden
7. Byretten
8. Landsretten

Vurderingen af, om der blot foreligger en overtrædelse, eller om der foreligger en strafbar overtrædelse af loven, vil ikke nødvendigvis være den samme. Det gælder navnlig, fordi den strafferetlige vurdering har en anden målestok for bevisbedømmelse og tilregnelser. Ikke desto mindre vil det være klart risikabelt for en virksomhed, der mener sig uskyldig, at undlade appel, når det strafferetlige ansvar henstår som en mulighed. Den blotte mulighed for straf fører til nødvendigheden at gennemløbe hele det administrative system. Hertil kommer, at den blotte mulighed for straf i hele dette gennemløb skal foregå i regi af retssikkerhedslovens § 10 – det vil sige uden pligt til at udtale sig og med fare for, at udtalelser kan blive brugt som bevis i den efterfølgende straffesag.

Efterfølgende kan der i øvrigt i mangel af forlig være tale om civilt søgsmål vurderet af:

9. Byretten (eller Sø og Handelsretten)
10. Landsretten
11. Højesteret

3. Danske Advokaters og Advokatsamfundets overvejelser og forslag

3.1 Generelle bemærkninger

Danske Advokaters og Advokatsamfundets forslag om en forenkling er i første række begrundet i, at en så lang proces, som den der kan forekomme i praksis, er uacceptabel, og at virksomhederne har et rimeligt krav på, at systemet indrettes således, at sådanne lange sagsforløb undgås, ligesom der så vidt muligt bør kunne gennemføres en administrativ behandling med den åbenhed og dialog, som fraværet af en trussel om straf tillader.

Hertil kommer, at idømmelse af straf med rimelighed alt andet lige må forudsætte, at strafværdigheden fremtræder så tilstrækkeligt klar, at der ikke er behov for en "bekræftelse" fra Rådet eller Ankenævnet om, at en overtrædelse har fundet sted. Hvis der er behov for en "godkendelse" fra Rådet, før overtrædelsen er begribelig for anklagemyndigheden, taler meget for, at overtrædelsen ikke er strafværdig, mens der omvendt er en fare for, at Rådets/Ankenævnets vurdering vil medføre, at anklagemyndigheden – med henvisning til manglende sagkundskab – ikke foretager en selvstændig kritisk vurdering. Det er vigtigt at undgå, at uskyldsformodningen og bevisstandarder dermed tenderer mod at blive vendt om og i det hele at undgå, at anklagemyndighedens og efterfølgende byrettens vurdering risikerer at blive farvet af en vurdering, der efter sin art er og bør være langt mere præget af en fremadrettet effektvurdering end af en strafferetlig vurdering af strafansvar.

Ligeledes bør der henses til, at det ikke er muligt at få et bindende svar om konkurrencespørgsmål, som det er inden for skatteområdet.

3.2 Nærmere om forslaget

Forslaget kan kort skitseres på følgende måde:

- Når Styrelsen har tilendebragt de fornødne undersøgelser og vurderinger, skal der træffes et valg om, hvorvidt den mulige overtrædelse skal behandles som en straffesag med oversendelse til SØK, eller om den mulige overtrædelse skal føre til en administrativ afgørelse truffet af Rådet (eventuelt af Styrelsen selv på Rådets vegne) og eventuelt Ankenævnet. Der bør altså gælde et ”enten eller princip” og ikke et ”både og princip”.
- Uanset om en sag ønskes forfulgt som en straffesag eller en administrativ sag, forudsættes det, at Styrelsen på egen hånd foretager en tilstrækkelig vurdering af, om der foreligger en strafbar overtrædelse henholdsvis en ikke strafbar overtrædelse.
- Valg af strafferetlig forfølgning er fuldt foreneligt med, at Styrelsen i forbindelse med udarbejdelse af anklageskrift – og i det hele under sagens forløb – bistår og samarbejder med SØK om analyse af det faktiske forhold, adfærdens betydning på markedet m.v., ligesom Styrelsen kan bemyndiges til at overtage anklagemyndighedens funktion, jf. retsplejelovens § 105, stk. 4.
- Ved ophørte handlinger vil de to veje som det helt klare udgangspunkt være absolutte alternativer. Men det kan ikke være udelukket, at dele af sagskomplekset kan føre til en administrativ afgørelse efter forelæggelse for Rådet, mens andre dele forfølges strafferetligt.

Danske Advokater og Advokatsamfundet foreslår i lyset af det, der er anført ovenfor, at der i udvalgets betænkning kommer til at indgå for det første en nærmere beskrivelse af de problemstillinger, der i dag er forbundet med den beskrevne dobbeltbehandling, jf. ovenfor.

I forlængelse heraf bør betænkningen efter de to organisationers opfattelse dernæst indeholde nogle præcise overvejelser og anbefalinger om, hvad man fremover bør gøre for at undgå denne dobbeltbehandling. Det bør således af betænkningen og udvalgets forslag fremgå, at Styrelsen – hvis der er grundlag for strafferetlig forfølgning – skal oversende sagen til anklagemyndigheden med henblik på, at der rejses tiltale for overtrædelse af konkurrenceloven.

Hvis og i det omfang Styrelsen ikke finder, at der kan blive tale om strafansvar, kan Styrelsen på Rådets vegne, eventuelt efter forelæggelse for Rådet, i stedet træffe en afgørelse, hvorunder det statueres, at der foreligger en overtrædelse og i forbindelse hermed modtage tilsagn og udstede påbud. Sådanne afgørelser kan påklages til Ankenævnet.

Styrelsen kan endvidere, hvis det er nødvendigt for at bringe en konkurrenceskadelighed handling til ophør uden at afvente en afgørelse af en straffesag, udstede påbud om ophør af en handling, hvilket kan ske samtidig med, at sagen for samme eller dermed forbundne forhold oversendes til SØK med henblik på strafferetlig forfølgning.

3.3 Særligt om ophørte og ikke-ophørte handlinger

Forslaget, hvorefter der foretages et klart valg mellem Rådsbehandling eller strafferetlig forfølgning, vil kunne anvendes, når det drejer sig om ophørte handlinger. Dette vil være normen. I de tilfælde, hvor der bliver tale om straf, er det i praksis ganske usandsynligt, at handlingen fortsætter uændret, mens straffesagen verserer.

Der ligger ikke i forslaget nogen nærmere stillingtagen til, på hvilket tidspunkt en sag skal oversendes til SØK. Det kan være umiddelbart efter modtagelse af sagen. Det kan imidlertid også være på et senere tidspunkt, når sagen efter en omhyggelig, saglig vurdering er moden til afgørelse – det vil sige også efter udstedelse af Meddelelse af Klagepunkter og svar herpå. Skæringstidspunkt er, om der er truffet en appellabel administrativ afgørelse. Det er imidlertid væsentligt for forløbet af sagens forberedelse, at det så tidligt som muligt bliver gjort klart for virksomheden, om sagen vil give anledning til strafferetlig forfølgning.

Danske Advokater og Advokatsamfundet er opmærksomme på, at der kan være tilfælde, hvor en aktivitet eventuelt i let ændret form bevidst fortsættes, selv om Styrelsen finder den strafværdig, fordi virksomheden fastholder sit synspunkt. Hvis Styrelsen i et sådant tilfælde mener, at der skal udstedes et pålæg for at sikre at adfærden bringes til ophør – sideløbende med at sagen behandles strafferetligt – bør dette ikke være udelukket. I denne særlige situation vil der derfor kunne blive tale om, at begge spor kan komme til anvendelse og eventuelt også, at straffesagen udsættes til prøvelse af pålægget, men dette vil være en for virksomheden langt mere overskuelig situation end den nu foreliggende, hvor muligheden for strafferetlig forfølgning henstår åben, indtil den administrative behandling med rekurs er udtømt.

Det kan afslutningsvis nævnes, at Danske Advokater og Advokatsamfundet under alle omstændigheder finder det vigtigt, at der – hvis muligheden for dobbeltbehandling ikke er ganske afskåret – i så fald sikres en sagsbehandling, hvor dobbeltbehandling kun helt undtagelsesvis finder sted og i så fald således, at der altid og ubetinget meldes klart ud fra Styrelsen om, hvorvidt sagen kan forventes at medføre strafferetlig påtale, således at virksomheden og dens rådgivere under hele forløbet ved, hvorledes man skal forholde sig til retssikkerhedsloven.

Bilag 4 Sanktioner for fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen

	Belgien	Canada	England	Finland	Frankrig	Holland	Italien
Fængsel:							
Kartelovertrædelser	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja
Andre overtrædelser	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Strafferamme:							
Kartelovertrædelser	Min. 15 dage Max. 2 år	Max. 14 år	Max. 5 år	N/A	Max. 4 år	N/A	Max. 2 år Mulighed for forhøjelse
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	Max. 4 år	N/A	N/A
Hårdeste straf:							
Kartelovertrædelser	Spm. kan ikke besvares af det pgl. land	1 år (siden 1990)	2,5 år	N/A	1,5 år (betinget)	N/A	Spm. kan ikke besvares af det pgl. land
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	Ingen kendt af NCA	N/A	N/A
Type:							
Kartelovertrædelser	Strafferetlig	Strafferetlig	Strafferetlig	N/A	Strafferetlig	N/A	Strafferetlig
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	Strafferetlig	N/A	N/A
Bevisregler:							
Kartelovertrædelser	Criminal	Beyond resonable doubt	Beyond resonable doubt	N/A	criminal	N/A	Criminal
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	criminal	N/A	N/A
Bøde:							
Kartelovertrædelser	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Andre overtrædelser	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej
Strafferamme:							
Kartelovertrædelser	Min. EUR 550 Max. EUR 55.000	Sammensværgelse: Max. \$ 25 mio. for hvert forhold (ca. EUR 19 mio.) Bid rigging: Intet Max.	Ingen ramme	N/A	Max. EUR 75.000	Max. EUR 450.000	Min. EUR 103 Max EUR 1.032 Mulighed for forhøjelse
Andre overtrædelser	N/A	Max. \$ 10 mio. for den første bøde (ca. EUR 7,5 mio.) og max. \$ 15 mio. for hvert følgende forhold (ca. EUR 11 mio.)	N/A	N/A	Max. EUR 75.000	Max. EUR 450.000	N/A
Hårdeste straf:							
Kartelovertrædelser	Spm. kan ikke besvares af det pgl. land	\$ 550.000 (ca. EUR 400.000)	Ingen	N/A	EUR 30.000	Ingen	Spm. kan ikke besvares af det pgl. land
Andre overtrædelser	N/A	Administrative sanktioner pålægges i praksis kun virksomheder	N/A	N/A	Ingen kendt af NCA	Ingen	N/A
Type:							
Kartelovertrædelser	Strafferetlig	Strafferetlig	Strafferetlig	N/A	Strafferetlig	Administrativ	Strafferetlig
Andre overtrædelser	N/A	Administrativ	N/A	N/A	Strafferetlig	Administrativ	N/A
Bevisregler:							
Kartelovertrædelser	criminal	Beyond resonable doubt	Beyond resonable doubt	N/A	criminal	Probable cause/ reasonable suspicion	Criminal
Andre overtrædelser	N/A	Balance of probabilities	N/A	N/A	criminal	Probable cause/ reasonable suspicion	N/A

N/A = Not Applicable = ikke relevant

Bilag 4 Sanktioner	De fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen	Finland	Frankrig	Holland	Italien	
Næringsforbud:						
Kartellovertrædelser	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	
Andre overtrædelser	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	
Strafferamme:						
Kartellovertrædelser	N/A	N/A	Max. 15 år	N/A	N/A	
Andre overtrædelser	N/A	N/A	Max. 15 år	N/A	N/A	
Hårdeste straf:						
Kartellovertrædelser	N/A	N/A	7 år	N/A	N/A	
Andre overtrædelser	N/A	N/A	Info mangler	N/A	N/A	
Type:						
Kartellovertrædelser	N/A	N/A	Strafferetlig eller administrativ	N/A	N/A	
Andre overtrædelser	N/A	N/A	Strafferetlig eller administrativ	N/A	N/A	
Bevisregler:						
Kartellovertrædelser	N/A	N/A	Beyond resonable doubt (strafferetlig) eller balance of probabilities (administrativ)	N/A	N/A	
Andre overtrædelser	N/A	N/A	Beyond resonable doubt (strafferetlig) eller balance of probabilities (administrativ)	N/A	N/A	
Leniency:						
Leniency for fysiske personer	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	
Administrative sanktioner	N/A	Nej	Ja	N/A	Ja	
Strafferetlige sanktioner	N/A	Ja	Ja	N/A	N/A	
Antale modtagne ansøgninger indtil 1. april 2010	N/A	Kun oplysninger om det samlede antal leniency ansøgninger, der også omfatter virksomheder (over 120 siden 2000)	Spm. kan ikke besvares iht. fortrolighed	N/A	N/A	
Konfiskation:						
Ja	Ja	Benyttes dog ikke i praksis	Ja	Nej	Nej	
Nuværende eller tidligere overvejelser om ændring af sanktionering af fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen:	Overvejer at indføre bøder og næringsforbud for deltagelse i karteller samt at indføre leniency for fysiske personer	Strafferammen for både fængsel og bøder for kartellovertrædelser blev hævet i 2009. Leniency policy er ved at blive revideret, men det er endnu ikke endeligt afklaret på hvilke områder.	Nej	En arbejdsgruppe under det finske Arbejds- og Økonomiministerie har overvejet mulighed for at indføre strafferetlige sanktioner og næringsforbud. Arbejdsgruppen besluttede dog ikke at anbefale at indføre sanktioner for fysiske personer for overtrædelser af konkurrencelovgivningen i sin rapport fra februar 2009	Ovrvejer at indføre leniency for fysiske personer samt at anvende særligt specialiserede dommere i konkurrencesager	Overvejer at indføre fængselsstraf i et strafferetligt system i forbindelse med indførelse af et dualistisk regime. Overvejer hvordan leniency for fysiske personer skal håndteres i et eventuelt fremtidigt dualistisk regime

Bilag 4 Sanktioner for fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen

	Irland	Norge	Portugal	Sverige	Tyskland	USA	Danmark
Fængsel:							
Kartelovertrædelser	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej
Andre overtrædelser	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
Strafferamme:							
Kartelovertrædelser	Max. 5 år	Max. 3 år Max. 6 år under skærpendede omstændigheder	N/A	N/A	Max. 5 år Under skærpendede omstændigheder min. 6 måneder og max. 10 år	Max. 10 år	N/A
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Hårdeste straf:							
Kartelovertrædelser	9 mdr. (betinget)	Ingen	N/A	N/A	Spm. kan ikke besvares af det pgl. land	8 år og 4 mdr.	N/A
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Type:							
Kartelovertrædelser	Strafferetlig	Strafferetlig	N/A	N/A	Strafferetlig	Strafferetlig	N/A
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Bevisregler:							
Kartelovertrædelser	Beyond reasonable doubt	Beyond reasonable doubt	N/A	N/A	Beyond reasonable doubt	Beyond reasonable doubt	N/A
Andre overtrædelser	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
Bøde:							
Kartelovertrædelser	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Andre overtrædelser	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja
Strafferamme:							
Kartelovertrædelser	Max. EUR 4 mio. Mulighed for forhøjelse	Ingen ramme	Beregnes på baggrund af den bøde, der udmåles til virksomheden	N/A	Min. EUR 5 Max. EUR 1 mio.	Max. \$ 1 mio. (ca. EUR 800.000) Mulighed for forhøjelse	Ingen ramme
Andre overtrædelser	Max. EUR 4 mio. Mulighed for forhøjelse	N/A	Beregnes på baggrund af den bøde, der udmåles til virksomheden	N/A	Min. EUR 5 Max. EUR 1 mio.	N/A	Ingen ramme
Hårdeste straf:							
Kartelovertrædelser	EUR 80.000	Ingen	EUR 5.000	N/A	EUR 383.980	\$ 10 mio. (ca. EUR 8 mio.)	25.000 kr.
Andre overtrædelser	Ingen	N/A	Ingen	N/A	EUR 102.250	N/A	Ingen
Type:							
Kartelovertrædelser	Strafferetlig	Strafferetlig	Administrativ	N/A	Strafferetlig og administrativ	Strafferetlig	Strafferetlig
Andre overtrædelser	Strafferetlig	N/A	Administrativ	N/A	Administrativ	N/A	Strafferetlig
Bevisregler:							
Kartelovertrædelser	Beyond reasonable doubt	Beyond reasonable doubt	Ingen fast defineret standard	N/A	Beyond reasonable doubt	Beyond reasonable doubt	Bevist ud over enhver rimelig tvivl
Andre overtrædelser	Beyond reasonable doubt	N/A	Ingen fast defineret standard	N/A	Beyond reasonable doubt	N/A	Bevist ud over enhver rimelig tvivl

N/A = Not Applicable = ikke i

Bilag 4 Sanktioner	for fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen	Sverige	Tyskland	USA	Danmark		
Næringsforbud:							
Kartellovertrædelser	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej		
Andre overtrædelser	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej		
Strafferamme:							
Kartellovertrædelser	5 år	N/A	N/A	Min. 3 år Max. 10 år	N/A		
Andre overtrædelser	5 år	N/A	N/A	N/A	N/A		
Hårdeste straf:							
Kartellovertrædelser	5 år	N/A	N/A	Ingen	N/A		
Andre overtrædelser	Ingen	N/A	N/A	N/A	N/A		
Type:							
Kartellovertrædelser	Strafferetlig	N/A	N/A	Administrativ	N/A		
Andre overtrædelser	Strafferetlig	N/A	N/A	N/A	N/A		
Bevisregler:							
Kartellovertrædelser	Beyond reasonable doubt	N/A	N/A	criminal	N/A		
Andre overtrædelser	Beyond reasonable doubt	N/A	N/A	N/A	N/A		
Leniency:							
Leniency for fysiske personer	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja		
Administrative sanktioner	N/A	N/A	Ja	Ja	N/A		
Strafferetlige sanktioner	Ja	N/A	N/A	N/A	Ja		
Antale modtagne ansøgninger indtil 1. april 2010	Spm. kan ikke besvares aht. fortrolighed	N/A	Spm. kan ikke besvares af det pågældende land pga. fortrolighed	1	91 ansøgninger fra fysiske personer		
					Spm. kan ikke besvares af det pgl. land pga. fortrolighed		
					7		
Konfiskation:							
	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja		
Nuværende eller tidligere overvejelser om ændring af sanktionering af fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen:	Overvejer at indføre administrative bøder	Nej	Nej	Riksdagen har givet udtryk for, at kriminalisering kunne være et brugbart redskab til effektiv håndhævelse af kartellovertrædelser. Emnet er diskuteret i regeringsrapporter og konklusionen har været, at kriminalisering muligvis skaber mere skade end gavn i relation til leniencyprogrammet. Grunden hertil er, at svensk strafferet ikke indeholder mulighed for plea bargain, hvorfor fysiske personer kunne risikere straf selvom den virksomhed, som de var ansat i, kunne fritages for straf efter leniencyprogrammet. Den svenske konkurrencestyrelse fik i 2008 mulighed for at idømme fysiske personer næringsforbud i kartelsager.	Nej	Nej	Regeringen har nedsat udvalg om konkurrencelovgivningen, der skal vurdere, om indførelse af fængselsstraf vil kunne bidrage til en styrket håndhævelse af konkurrencelovgivningen i kartelsager. Udvalget skal færdiggøre sit arbejde og aflevere en rapport til økonomi- og erhvervsministeren inden udgangen af april 2011.

Bilag 5. Resumé af rapport udarbejdet af London Economics om karakteristika og skadevirkninger ved karteller

Dansk resumé

tilskrives konkurrencemyndighedernes indgreb. Andre empiriske studier viser, at karteller typisk varer mellem 4 og 6 år, og at en betydelig andel varer mindre end 1 år, mens enkelte varer flere årtier.

Det overordnede formål med kartelvirksomhed er typisk at lette det konkurrencemæssige pres på de involverede virksomheder og derved gøre det muligt for virksomhederne at øge deres priser og profit. Empirisk forskning viser, at medianen af kartellernes overpris er ca. 23-25 %, imens den gennemsnitlige overpris er 46-49 % af den kontrafaktiske pris. Omkring 7-8 % af alle karteller resulterer ikke i en overpris. Foruden effekterne på kartellernes salgspriser, kan karteller føre til reduceret produkt- og procesinnovation og derved langsommere forbedringer af henholdsvis produktkvaliteten og den interne efficiens. Langt størstedelen af den økonomiske litteratur konkluderer således, at kartelvirksomhed er skadelig. Dels fordi der herved overføres økonomiske midler fra køberne til kartelmedlemmerne, og dels fordi karteller medfører fordelingsmæssig inefficiens i markedet samt inefficiens internt i kartelvirksomhederne (i form af produktivitetsfald).

Omkostningerne forbundet med karteller vil kunne påvirke virksomheder og enkeltpersoner på forskellige niveauer i forsyningskæden. Kartellets kunder kan være i stand til at sende regningen videre til deres kunder i form af højere priser, hvis der er fuldkommen konkurrence på downstream-markedet, og hvis alle konkurrenter på markedet er påvirket af overprisen. Hvis overprisen imidlertid kun påvirker en del af markedet, vil kartellets kunder generelt ikke kunne sende regningen videre. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis et dansk kartel øger inputpriserne for danske downstream-virksomheder, men ikke for deres udenlandske konkurrenter. Resultatet kan være at de danske virksomheder er mindre konkurrencedygtige på det internationale marked.

Lovgivere, der ønsker at reducere mængden af kartelvirksomhed i samfundet, kan mindske incitamenterne til at indgå i karteller ved at øge sandsynligheden for at kartelaktivitet opdages af myndighederne. Dette kan f.eks. opnås gennem en øget eller mere effektiv politimæssig indsats eller ved at benytte passende tilbud om straflempe til kartelmedlemmer, der samarbejder med myndighederne, da det vil destabilisere kartellerne. Lovgiverne kan også vælge at øge størrelsen af de straffe, der pålægges kartelmedlemmer, når karteller afsløres. Med hensyn til størrelsen af de økonomiske sanktioner følger det af den økonomiske teori, at den optimale bøde bør være lig med den skade, som kartellet resulterer i, divideret med sandsynligheden for at kartellet afsløres. De økonomiske sanktioner omfatter i denne sammenhæng alle former for monetære sanktioner såsom bøder pålagt af domstolene og udbetalinger til kunder i forbindelse med private forlig.¹

Generelt består optimale sanktionsordninger for kartelvirksomhed af en kombination af økonomiske og ikke-økonomiske sanktioner, som er rettet imod både virksomheder og enkeltpersoner. Sanktioner rettet imod enkeltpersoner kan dels hjælpe virksomhederne med at kontrollere afvigende medarbejders handlinger og dels medvirke til gøre det svære for virksomheder at tilskynde medarbejdere til at deltage i kartelvirksomhed. Hvis der af en eller anden årsag ikke er overensstemmelse mellem ejernes og medarbejdernes incitament, vil sanktioner rettet imod virksomheden være ineffektive og have en begrænset effekt på medarbejderne. Generelt bør sanktioner rettet imod enkeltpersoner dog være mindre end sanktioner rettet imod virksomheder, da enkeltpersoner sandsynligvis også påvirkes af interne

¹ Straffen kan desuden resultere i omkostninger forbundet med tab af omdømme.

sanktioner (f.eks. afskedigelse, lønnedgang eller degradering). Derudover kan individernes risikoaversion og den sociale stigma forbundet med straf betyde, at sanktioner virker mere afskrækkende på enkeltpersoner end på virksomheder.

Når det i kartelsager er muligt at benytte sanktioner rettet imod enkeltpersoner (f.eks. afskedigelse, næringsforbud eller fængsling), så vil den optimale bødestørrelse være lavere end ellers.

Empirisk litteratur finder generelt ligesom den økonomiske teori en **afskrækkende effekt** af straf. Denne virkning opstår både ved, at den dømte afskrækkes fra at begå yderligere kriminalitet i fremtiden, og i langt højere grad ved at andre afskrækkes fra at begå kriminalitet. Fængsling kan desuden reducere kriminalitet ved fysisk at forhindre, at en indsat begår yderligere kriminalitet. Dette kaldes **passiviseringseffekten**.

Figur 1 viser vores sammenlignende vurdering af de afskrækkende effekter af sanktioner rettet imod kartelaktivitet i 6 forskellige jurisdiktioner. Vores vurdering er, at niveauet for de bøder, der pålægges virksomheder og enkeltpersoner i Danmark, er relativt lavt sammenlignet med bøder i andre jurisdiktioner. Dette resultat betyder også, at anvendelsen af straflempe i Danmark må forventes at være mindre effektiv end i de andre lande, idet der i Danmark er langt mindre at vinde ved at ansøge om straflempe. I Danmark er der som i de andre lande mulighed for, at privatpersoner og virksomheder kan søge kompensation fra dømte karteldeltagere ved domstolene. Desuden er det i Danmark muligt for enkeltpersoner at organisere sig kollektivt og kræve skadeserstatning ved et kollektivt søgsmål. Muligheden for at anvende et kollektivt søgsmål findes også i Tyskland og USA (hvor muligheden udøves i højere grad end i Tyskland), men ikke i Storbritannien.

I modsætning til USA, Tyskland og Storbritannien, sanktioneres kartelvirksomhed ikke med fængsel i Danmark. Kombinationen af lave individuelle bøder og fraværet af fængselsstraffe indebærer at sanktioner overfor enkeltpersoner i Danmark er relativt milde.

Figur 1: Afskrækkende virkning af forskellige sanktionsmuligheder

Afskrækkende virkning af forskellige sanktionsmuligheder	USA	EU	DE	UK	NL	DK
Virksomhedsbøder	■	■	■	■	■	■
Effektiv benyttelse af straflempe	■	■	■	■	■	■
Ekstra afskrækkende virkning fra private søgsmål	■	■	■	■	■	■
Sanktioner for enkeltpersoner (ikke fængsling)	■	■	■	■	■	■
Sanktioner for enkeltpersoner (fængsling)	■	■	■	■	■	■

Kilde: London Economics

Hardcore karteller og andre former for økonomisk kriminalitet

Kartelvirksomhed kan sammenlignes med andre former for økonomisk kriminalitet, der frarøver ofrene penge, ressourcer, ejendom eller rettigheder. Særligt fokuserer denne analyse på virkningerne af en række økonomiske forbrydelser herunder insiderhandel, piratkopiering og krænkelse af ophavsret, underslæb og bedrageri, svindel rettet imod forbrugere og skatteunddragelse. Alle disse forbrydelser kan på nuværende tidspunkt straffes med fængsel i Danmark.

Figur 2 opsummerer vores sammenligning af effekterne af de forskellige former for økonomisk kriminalitet samt de sanktionsmuligheder, der findes i Danmark for hver af disse kriminalitetstyper.

Figur 2: En vurdering af effekten af forskellige former for økonomisk kriminalitet og sanktionsmulighederne forbundet med disse

	Piratkopiering og krænkelse af ophavsret	Underslæb og bedrageri	Insiderhandel	Svindel rettet imod forbrugere	Skatteunddragelse	Kartel
Vurderede effekter						
Alvorligheden af den direkte effekt (for den/dem, der gøres uret)	■	■	■	■	■	■
Indirekte effekter (f.eks. effekter på økonomien som helhed)	■	■	■	■	■	■
Sanktionsmuligheder						
Sanktioner (normal strafferamme ved fængsling)	■	■	■	■	■	■
Sanktioner (maksimal strafferamme ved fængsling)	■	■	■	■	■	■

Note: * Strafferammen for piratkopiering ved skærpende omstændigheder er 6 år. Vurderingen af sanktionen er her udelukkende baseret på strafferammen for piratkopiering,

Kilde: London Economics

Den enkelte forbrydelse har generelt en *direkte effekt* på ofret eller ofrene. I tilfælde af underslæb er ofret arbejdsgiverne, i tilfælde af kartelaktivitet er det køberne (både forbrugere og andre virksomheder i værdikæden), i tilfælde af piratkopiering er ofret rettighedshaveren, i tilfælde af svindel rettet imod forbrugere er det de berørte forbrugere, og i tilfælde af skatteunddragelse er ofret staten.

Baseret på den eksisterende litteratur vurderer vi, at de alvorligste direkte omkostninger generelt er forbundet med "svindel rettet imod forbrugere". Et empirisk studie udført af Office of Fair Trading i 2006, estimerer den gennemsnitlige omkostning for den forurettede forbruger til omkring 7.600 kr., hvilket kan være ganske alvorligt for de påvirkede forbrugere (og derfor benyttes den mørkeste blå nuance i figuren). Denne type kriminalitet har den mest *alvorlige* og koncentrerede direkte effekt, idet ofrene her udelukkende er enkeltpersoner. Til sammenligning vurderes de direkte effekter af piratkopiering og krænkelse af ophavsret, underslæb, skatteunddragelse og kartelvirksomhed at være mindre alvorlige, da disse tilfælde (i almindelighed) er rettet imod private og offentlige virksomheder og ikke kun enkeltpersoner. Dog er omkostningerne forbundet med disse former for kriminalitet også af en væsentlig størrelse. Eksempelvis er den gennemsnitlige overpris for karteller ca. 40 %, og estimerer af virksomhedernes omkostninger forbundet med underslæb er også af betragtelig størrelse, hvorfor underslæb og bedrageri placeres i samme kategori. Til sammenligning er der for skatteundragelse typisk tale om en mindre andel af den skattepligtige indkomst som ikke opgives (men samlet set er skattetabet ca. 10 % i international sammenhæng). Derfor vurderes de direkte effekter af en skatteundragelse at være mindre end for karteller, piratkopiering, underslæb og bedrageri. Vi vurderer endeligt, at alvorligheden af den direkte effekt af insiderhandel er i den laveste kategori, da der generelt her er et stort antal købere af værdipapirer, som *potentielt* berøres af ulovlig

insiderhandel, og de direkte omkostninger for investorerne per hændelse vurderes at være begrænsede.

Udover de direkte effekter er der også *indirekte effekter* på økonomien som helhed. Dette kan f.eks. være i form af tabte skatteindtægter, mere generelle prisstigninger, begrænset innovation, ineffektivitet og mistillid. Sådanne indirekte virkninger kan være sværere at identificere, da omkostningerne ofte spredes over et stort antal mennesker og derfor for den enkelte opleves som relativt små. De direkte effekter af skatteunddragelse videreføres eksempelvis til alle skatteborgere, personer der modtager overførselsindkomster og brugere af offentlige serviceydelser, som således indirekte påvirkes af skatteunddragelsen. Effekterne i dette eksempel kan sammenlignes med de indirekte effekter fra karteller, der sælger produkter til den offentlige sektor. Også i dette tilfælde vil der givetvis være betydelige indirekte omkostninger for skatteyderne eller de endelige forbrugere. Til sammenligning er de indirekte effekter mindre, hvis kartellets købere ikke kan sende regningen for de højere priser videre til kunder længere nede i værdikæden. I sådanne tilfælde dominerer de direkte effekter. Overordnet set vurderer vi således størrelsen af de indirekte effekter ved karteller som værende lidt mindre end de indirekte effekter ved skatteunddragelse men større end de indirekte effekter ved piratkopiering og krænkelse af ophavsret.

Selvom piratkopiering og krænkelse af ophavsret kan have negative konsekvenser for innovationen, vil nogle forbrugere også kunne nyde godt af billige kopivarer og større variation i prisen og kvaliteten af de varer, der udbydes. Derfor kan den samlede indvirkning på økonomien som helhed være begrænset. De indirekte effekter for andre former for økonomisk kriminalitet vurderes at ligge imellem effekterne af privatkopiering og effekterne af skatteunddragelse.

I Danmark er der i almindelighed mulighed for at idømme økonomiske sanktioner for alle disse former for økonomisk kriminalitet afhængigt af alvorligheden af forbrydelsen. Ved skærpene omstændigheder er det muligt at idømme fængselsstraf i op til 4 år for insiderhandel, op til 6 år for piratkopiering og op til 8 år for underslæb og bedrageri, "svindel rettet imod forbrugere" og skatteunddragelse. Normalstrafferammen for alle disse økonomiske forbrydelser er på op til 1 år og 6 måneder. I tilfælde af kartelvirksomhed har domstolene ikke mulighed for at idømme fængselsstraf, hvilket også betyder, at politiet har mere begrænsede beføjelser i forbindelse med efterforskningen af disse sager.

Bilag 6. Rapport udarbejdet af Justitsministeriets Forskningskontor om den generalpræventive virkning af straf i kartelsager

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR

AUGUST 2011

Kartelsager, økonomisk kriminalitet og generalprævention

Regeringen nedsatte ved årsskriftet 2009/10 et udvalg om konkurrencelovgivning. Udvalget skal belyse en række aspekter ved konkurrencelovgivningen, herunder spørgsmålet om, hvorvidt en skærpelse af straffen har betydning for omfanget af sager. Af kommissoriet fremgår således, at udvalget skal vurdere, ”om indførelse af fængselsstraf vil kunne bidrage til en styrket håndhævelse af konkurrencelovgivningen i kartelsager.”

På baggrund heraf har udvalget rettet henvendelse til Justitsministeriets Forskningskontor med henblik på at få en gennemgang og vurdering af eksisterende kriminologiske undersøgelser af virkningen af henholdsvis fængselsstraf, bødestraf og næringsforbud i kartelsager. Desuden har udvalget ønsket, at kriminologiske studier vedrørende også anden økonomisk kriminalitet inddrages i dette arbejde i det omfang, det skønnes relevant. Under indledende drøftelser er det endvidere blevet fastlagt, at de undersøgelser, der har interesse, er undersøgelser, der angår den *generalpræventive effekt* af straf og næringsforbud. Det er således ikke spørgsmålet om, hvorvidt den enkelte, der bryder loven, i større eller mindre grad afskrækkes fra at begå nye lovovertrædelser, hvis der sker en strafskærpelse eller ændringer i brugen af næringsforbud, der er i fokus her, men det er, om andre, potentielle lovovertrædere påvirkes heraf.

Generelt om måling af straffens generalpræventive effekt

Straffens generalpræventive effekt forbindes almindeligvis med enten straffens *strenghed* eller *risikoen* for straf (opdagelsesrisiko og/eller sandsynligheden for strafforfølgning/straf). Undertiden inkluderes også *hastigheden*, hvormed en straf idømmes, som et muligt generalpræventivt element.

En generalpræventiv effekt opnås ved, at et individ afskrækkes fra at begå forbrydelser, fordi det oplever, at der er en væsentlig risiko for at blive straffet, at straffen iværksættes hurtigt, og/eller at straffen er streng.

Overordnet set er det særdeles vanskeligt at gennemføre valide empiriske undersøgelser af straffens generalpræventive effekt. Det illustreres i det følgende gennem de metodekrav, der stilles til sådanne undersøgelser.¹

Den nok mest almindelige fremgangsmåde ved kriminologiske undersøgelser af generalprævention er det, der kan kaldes *overordnede korrelationsstudier*. Det er undersøgelser, der studerer betydningen af lokale ændringer i retshåndhævelsen eller i straffenes strengthed, eller studier, der sammenligner variationer i disse forhold mellem forskellige jurisdiktioner. Effekten måles via variationer i kriminalitetshyppigheden.

For at sådanne studier kan anses for at være valide, stilles der krav om, at

- det tydeligt specificeres, hvilket generalpræventivt element der fokuseres på (straffens strengthed eller dens vished), og at der kontrolleres for de elementer, der ikke er i fokus. Det, der kan fremstå som en effekt af straffens strengthed, kan således reelt vise sig at være en effekt af straffens vished.
- det tydeligt specificeres, hvilke forbrydelser og/eller forbrydere undersøgelsen af ændringer i retshåndhævelsen eller i straffenes strengthed angår. Effekten skal alene måles i forhold til lige præcis det, ændringerne angår.
- kontrolområdet udvælges med omhu og kræver, at det er sammenligneligt med eksperimentalområdet med hensyn til de forhold, der kan påvirke resultaterne. Det drejer sig både om forhold, der angår straffesystemet, fx politiets aktiviteter, og om andre forhold, fx ændringer i levestandard, i arbejdsløshed m.v.
- effekten så vidt muligt ikke alene måles via den registrerede kriminalitet, idet anmeldelse-tilbøjelighed eller registreringspraksis kan variere, men at også oplysninger fra offerundersøgelser inkluderes eller anvendes i kontroløjemed.
- mål for individets oplevelse af og kendskab til straftruslen eller til ændringer herved inkluderes i det omfang, det er muligt. En lovændring eller ændring i retspraksis kan kun forventes at have en øget generalpræventiv effekt, hvis de potentielle lovovertrædere har kendskab til ændringen. Inkluderes dette mål ikke, er der risiko for fejlslutninger med hensyn til kausaliteten.

En kritik af korrelationsstudier er, at disse ofte ikke inkluderer ovennævnte mål for individets oplevelser af straffens strengthed eller vished, men alene formoder, at der er tale om kausale sammenhænge. Der findes dog korrelationsstudier, som også indeholder de subjektive oplevelser. Det kan fx dreje sig om en undersøgelse af en strafs-kærpelse, hvor der både fokuseres på individernes kendskab til lovændringen samt deres adfærd før og efter lovændringen. Eller det kan være en undersø-

¹ Det følgende er i høj grad baseret på en sammenfattende rapport om generalprævention (von Hirsch et al. 1999). Den er udarbejdet af forskere ved Cambridge University efter anmodning fra Home Office. I nogen grad er der også anvendt en artikel af Williams & Hawkins (1986).

gelse med en samtidig kontrolgruppe, hvor fx betydningen af en øget lokal politiindsats over for en bestemt form for kriminalitet undersøges ved at sammenligne de lokale beboeres konkrete adfærd med adfærden blandt beboere i et kontrolområde. Desuden undersøges de lokales kendskab til en øget opdagelsesrisiko. Sådanne studier stiller også en lang række krav til sammenligneligheden mellem de undersøgte områder eller – i tilfælde af en historisk kontrolgruppe – sammenligneligheden over tid.

Der findes desuden såkaldte *perceptionsstudier*, der til forskel fra korrelationsstudierne typisk ikke måler på faktiske ændringer eller variationer i straftruslen eller straffens strengthed. Det kan være tværsnits- eller panelstudier om forholdet mellem individers opfattelse af straftruslen og deres kriminalitet, gerne målt ved selvrapporтерet kriminalitet. På baggrund af, hvorledes de enkelte individer opfatter risikoen for at blive opdaget og/eller straffens strengthed, undersøges, i hvilket omfang de selv begår kriminalitet. Effekten af den oplevede straftrussel m.v. måles altså på individernes faktiske adfærd, for det er velkendt, at der ikke umiddelbart kan sluttet fra det, individet siger, det vil gøre, til det, det rent faktisk gør.

Et særligt element, der især fremhæves ved perceptionsstudier, er, om det reelt er straftruslen, der virker, eller om det er de ekstralegale effekter – eller den informelle straf – som opdagelse og straf kan føre med sig. Dvs. forhold som tab af et godt omdømme, af arbejde, familie m.v. De studier, der inkluderer dette element, viser, at det er af større betydning end den formelle straf. Hvis omfanget af den informelle straf er meget tæt knyttet til arten eller strengtheden af den formelle, bør der dog ikke være et problem ved målingen, men spørgsmålet er, om det er muligt at fastslå.

Der findes visse former for perceptionsstudier, jf. også senere, som ikke angår individernes faktiske adfærd, men som er baseret på *scenarier*, hvor man søger at simulere virkelighedsnære situationer. Det er studier, hvor forsøgspersonerne får meget detaljerede beskrivelser af en mulig lovovertrædelse og dens kontekst, hvorefter de skal angive den straftrussel, de forbinder hermed, samt sandsynligheden for, at de selv ville begå lovovertrædelsen. De undersøgelser, der er gennemført på dette område, angår som regel den informelle straf og i nogle tilfælde opdagelsesrisikoen. Straffens strengthed er sjældent i fokus i disse undersøgelser, måske fordi det i særlig grad kan være vanskeligt at forholde sig hypotetisk hertil. Generelt anses det også for vanskeligt at drage sikre kriminalpolitiske konklusioner om straffens strengthed på baggrund af perceptionsstudier.

Det kan nævnes, at den forskning, der er gennemført vedrørende den generalpræventive effekt, ofte peger på en effekt af visheden for straf/opdagelsesrisikoen, mens der sjældent påvises en effekt af variationer i straffens strengthed (von Hirsch et al. 1999). De fleste undersøgelser vedrører den traditionelle straffelovskriminalitet, færdselslovsovertrædelser m.v.

Måling af generalpræventiv effekt vedrørende økonomisk kriminalitet

De ovennævnte metodemæssige krav betyder, at det i særlig grad kan være vanskeligt at gennemføre undersøgelser af den generalpræventive effekt i forbindelse med kartelsager og anden økonomisk kriminalitet. Det skyldes, at forudsætningen for at måle en effekt af et tiltag typisk vil være, at der foreligger kendskab til det reelle omfang af lovovertrædelser før og efter tiltagets iværksættelse. Denne forudsætning vil sjældent være til stede, når det drejer sig om økonomisk kriminalitet. I sagens natur er det således ikke muligt at gennemføre offerundersøgelser, der kan belyse omfanget af lovovertrædelser, ligesom der ikke foreligger anmeldelser fra ofre, som vil kunne belyse udviklingen. Langt hen ad vejen må det kendte omfang af lovovertrædelser vedrørende økonomisk kriminalitet antages primært at være bestemt af de forskellige kontrolinstansers indsats. Det betyder, at ændringer i omfanget af registrerede lovovertrædelser risikerer at afspejle ændringer i kontrollhyppighed og lignende frem for en eventuel generalpræventiv effekt af eksempelvis en lovændring.

I princippet ville det dog være muligt – via omfanget af registrerede lovovertrædelser – at gennemføre undersøgelser af den generalpræventive effekt af en lovmæssig skærpelse af straffe for økonomisk kriminalitet. Det ville kræve en veltilrettelagt undersøgelse, hvor der – hvis det var en før-efter studie – med præcis samme hyppighed skulle gennemføres kontroltiltag før som efter strafskaerpelsens gennemførelse. Desuden skulle registreringspraksis, praksis med hensyn til tiltalerejsning m.v. være uforandret.

Der er områder inden for økonomisk kriminalitet, hvor oplysninger om omfanget af lovovertrædelser må antages at være bedre end andre. Eksempelvis kan data vedrørende overtrædelser af miljølovgivningen være ganske fuldstændige, hvis der stilles krav om systematisk indrapportering af oplysninger om fx udledning af miljøskadelige stoffer, og hvis der via inspektion er kendskab til, at disse indrapporteringer er pålidelige.

Undersøgelser, der sammenligner jurisdiktioner, vil ofte støde på store vanskeligheder, da der kan være varierende praksis i de sammenlignede områder med hensyn til såvel forebyggende tiltage, kontroltiltag og -hyppighed. Noget, der kunne fremtræde som en effekt af forskelle i strafpraksis, kan derfor bero på andre forhold.

Afgrænsning og udvælgelse af evalueringer

Fokus i denne rapport er studier vedrørende kartelsager, men da der dels er et begrænset antal studier, der specifikt vedrører kartelsager, og da de fund, der angår andre former for økonomisk kriminalitet, kan antages også at være gyldige for kartelområdet, er der inkluderet undersøgelser om økonomisk kriminalitet i bredere forstand.

Med henblik på at finde relevante undersøgelser, er der foretaget en elektronisk søgning i *Criminal Justice Abstracts*, som er en database over kriminologisk litteratur. Her er søgt på ordene *cartel*,

white-collar crime og *corporate crime* i kombination med ordene *deterrence*, *deterrent effect* og *deter*. Desuden er der søgt på *disqualification orders* (næringsforbud).

Relevant litteratur er endvidere søgt ved at anvende referencer fra anden litteratur, dvs. ved at anvende en snow ball metode, hvor referencerne i hver ny undersøgelse grundigt gennemgås med henblik på at finde andre undersøgelser, der formodes at omhandle straffens afskrækkende virkning på økonomisk kriminalitet. Denne proces er fortsat, indtil der ikke længere er forekommet nye undersøgelser, der synes relevante. Alle undersøgelser, der kunne formodes at være af interesse for denne rapport, er hjembestilt.

Alt i alt er der modtaget 155 artikler, bøger m.v., jf. bilag, som er læst og vurderet med henblik på at afgrænse undersøgelser, der kan belyse den generalpræventive effekt af straffens strengthed for økonomisk kriminalitet. Noget af den litteratur, der er bestilt, er ikke modtaget inden for den korte frist, der har været for udarbejdelsen af denne rapport. Indtrykket er dog, at der er modtaget publikationer vedrørende i hvert fald en væsentlig del af de relevante studier, der forefindes på området.

Den del af denne litteratur, som indgår i det følgende, er afgrænset yderligere af krav til såvel undersøgelsesgenstand som metode og design.

Som tidligere nævnt er undersøgelsesområdet udvidet fra kartelsager til sager om økonomisk kriminalitet i bredere forstand. Imidlertid er det ikke studier af al økonomisk kriminalitet, der indgår i det følgende. Studier af anden økonomisk kriminalitet end kartelvirksomhed inkluderes kun, hvis den økonomiske kriminalitet foregår i *virksomhedsregi*. Det betyder, at eksempelvis studier af enkeltpersoners skatteunddragelse ikke er inkluderet. Dette kriterium sikrer, at de konklusioner, der kan drages, meningsfuldt kan overføres til at gælde for kartelvirksomhed.

Ydermere er det udelukkende studier, der omhandler *generalprævention*, som er inkluderet, og ikke – som påpeget ovenfor – studier af individualprævention.

Endnu et krav er, at studierne omhandler et mål for *formel straf eller sanktion* i modsætning til studier, der alene angår informelle sanktioner.

I forhold til krav til metode og design af studierne er det alene *kvantitative empiriske studier*, der er inkluderet. Økonomiske studier, der ikke anvender egentlig empiri, men på baggrund af visse antagelser om individens handlen beregner en formodet afskrækkende effekt af et givent tiltag, er dermed ekskluderet. Ydermere er kvalitative studier og casestudier sorteret fra, idet ingen af disse metoder kan anvendes til at kortlægge en effekt. Studierne skal bygge på kvantitative data – hvad enten det er surveydata eller registerdata. Blandt survey-studierne findes to typer, henholdsvis selvrapporteringsstudier og perceptionsstudier. Begge dele er inkluderet, perceptionsstudier dog kun, hvis re-

spondenterne også spørges om deres faktiske kriminalitet, eller der er tale om scenarie-baserede studier. Dvs. studier, som er baseret på en vignette-survey, der indeholder en case, som respondenterne skal forholde sig til ved besvarelsen af spørgsmålene. De øvrige perceptionsstudier, der findes, bygger gerne på spørgeskemaer om personens mere generelle holdning til straf, og antages ikke – jf. den indledende diskussion om krav til metode – at kunne belyse respondenternes faktiske adfærd i en given situation.

Endvidere er surveybaserede studier med meget *få respondenter* (under 50) ekskluderet, da resultaterne af sådanne små undersøgelser må antages at være usikre.

Endelig er surveys, der alene er baseret på respondenter, der *ikke har en direkte forbindelse* med den form for virksomhedskriminalitet, der er i fokus, ekskluderet. Det kan fx dreje sig om advokater eller studerende.

De empiriske studier

De studier, der omtales i det følgende, er således karakteriseret ved at

- fokusere på virksomhedskriminalitet
- omhandle generalprævention
- måle effekten af formelle straffe eller tiltag
- være baseret på kvantitative data
 - o registerdata
 - o perceptionsstudier

Hovedparten af den bestilte litteratur har vist sig ikke at opfylde disse kriterier. En meget stor del er ikke egentlige studier baseret på empiri, men teoretiske betragtninger enten ud fra et kriminologisk eller økonomisk synspunkt. Denne litteratur kan sige noget om forventningerne til en generalpræventiv effekt af straffens strenghed, men ikke noget om den faktiske effekt. Desuden omhandler en større del af den bestilte litteratur slet ikke generalprævention. Noget af litteraturen er baseret på kvalitative data, mens andet er studier af individualprævention. Endelig består flere af studierne af perceptionsstudier, der hverken er scenarie-baserede eller inddrager mål for faktisk begået kriminalitet. Blandt denne type studier er bl.a. større engelske og australske studier, hvor respondenterne bedes angive strengheden af forskellige typer straf på en skala. Disse studier inkluderer ganske vist et mål, der menes at vedrøre faktisk kriminalitet, men reelt er det baseret på spørgsmål om graden af overholdelse af regler. Dette kan ikke anses for at være et pålideligt mål for faktisk begået kriminalitet.

Der er ingen af de empiriske undersøgelser, der alene angår den generalpræventive betydning af næringsforbud.

De få studier, der lever op til de angivne kriterier til indhold og design, har videre vist sig sjældent at overholde de krav, der er en forudsætning for at kunne drage sikre konklusioner. Således falder de følgende studier ganske vist inden for det afgrænsede felt, men ofte er deres metodadesign og/eller dataanalyser enten ikke gode nok til, at resultaterne kan antages at være valide, eller der differentieres ikke mellem de forskellige generalpræventive elementer. En del af beskrivelserne er også så mangelfulde, at deres resultater er vanskelige at tolke. Dertil kommer, at ingen af studierne fokuserer specifikt på den generalpræventive effekt af frihedsstraf i forhold til bøder.

Undersøgelserne omtales alligevel her for at illustrere, hvad der findes af forskning. I gennemgangen diskuteres de problemer, der er med de enkelte studier.

Der foreligger enkelte undersøgelser, der konkret angår kartelsager:

I en amerikansk undersøgelse belyses, om risikoen for straffesager og civile sager har en afskrækkende virkning i forhold til at indgå prisaftaler (Block, Nold and Sidak 1981). Baggrunden for undersøgelsen var sager om indgåelse af en prisaf tale blandt brødproducenter. Man antog, at det ville medføre, at øvrige producenter i samme område vil blive afskrækket fra at gøre tilsvarende. For perioden 1964-76 undersøgte man derfor, om sager om prisaf taler i lokalområdet var relateret til ændringer i brødpriserne. I undersøgelsen kontrolleres for andre faktorer, som kan formodes også at påvirke brødpriserne, der altså her anvendes som proxy for kartelvirksomhed på området. Man finder, at brødindustrien påvirkes af straftruslen, idet priserne på brød falder i de områder, hvor der er sager vedrørende karteldannelser, mens det samme ikke er tilfældet i de områder, hvor der ikke er sådanne sager. Videre undersøges betydningen af alvoren af sanktionen eller sagens konsekvenser. Det sker ved at sammenligne perioden før 1970 med perioden efter, hvor der hyppigere – i forlængelse af en offentlig påtale eller retssag – forekom private kollektive søgsmål, der kunne medføre store erstatningskrav. Man finder, at der er en effekt at den øgede risiko for store erstatningskrav.

Et stort spørgsmål ved denne undersøgelse er, om prisudviklingen kan bruges som en sikker indikator for kartelvirksomhed, dvs. om man er lykkedes med at kontrollere for alle andre forhold, der kan påvirke prisudviklingen. I undersøgelsen kontrolleres alene for to andre indikatorer for prisudviklingen.² Forudsat, at brødpriserne er en pålidelig indikator for kartelvirksomhed, finder undersøgelsen altså, at såvel risikoen for straf som risikoen for store erstatningskrav påvirker sandsynligheden for kartelvirksomhed. Den generalpræventive betydning af frihedsstraf i forhold til bøder kan undersøgelsen ikke sige noget om. I øvrigt bemærkes, at undersøgelsen ikke inkluderer information

² Denne metode med et indirekte mål for kartelvirksomhed kritiseres også af Parker (2011).

om de potentielle lovovertræderes opfattelse af straftruslen eller sanktionens strengthed, hvilket gør, at der ikke er sikkerhed for, at den fundne effekt reelt skyldes, at brødfabrikanterne oplever en øget straftrussel eller en alvorligere konsekvens herved.

Et af de få egentlige forsøg, der er gennemført, angår betydningen af en øget omtale af strafisiko m.v. i forhold til omfanget af bedrageri i automekanikerbranchen (Jesilow, Geis and O'Brien 1985 og 1986). Undersøgelsen omfatter i alt ca. 150 automekanikerværksteder og andre forhandlere af bilbatterier, hvor halvdelen er i det område, hvor forsøget gennemføres, eksperimentalområdet, og den anden halvdel i et kontrolområde. Inden interventionen møder en person op hos forhandlerne med et velfungerende bilbatteri for at få testet, om det virker, og derigennem undersøge, om forhandleren er ærlig eller ej. I eksperimentalområdet sættes derefter ind med en tredelt intervention, der har til formål at oplyse forhandlerne om risikoen ved bedrageri.³ Det drejer sig dels om public service annoncer i radio og tv, om indgivelse af civilt søgsmål mod en stor forhandler med krav om betaling af \$ 2 mio., og om fremsendelse af brev til alle forhandlerne i eksperimentalområdet om, at det er blevet opdaget, at der foregår bedrageri vedrørende reparation af biler, og at bedragerne vil blive retsforfulgt. Efter interventionen gentages proceduren med test af et velfungerende bilbatteri. Desuden gennemføres interviews med forhandlerne, hvor der bl.a. spørges om deres syn på bedragerilovgivningen. Der findes ingen klar, signifikant sammenhæng mellem forhandlernes ærlighed vedrørende batteritesten og deres opfattelse af lovgivningens strengthed. I øvrigt viser undersøgelsen, at andelen af ærlige batteriforhandlere er faldet i både eksperimental- og kontrolområdet, og at faldet er af samme størrelsesorden. Interventionen kan dermed ikke påvises at have haft en effekt.

Som kritik af undersøgelsen kan anføres, at den ikke inkluderer oplysninger om, hvorvidt de mekanikere i eksperimentalområdet, der tester batterierne, reelt har kendskab til interventionen. Endvidere kan anføres, at undersøgelsen af den oplevede strengthed ved lovgivningen ikke gennemføres inden måling af ærlighed, hvilket er nødvendigt for at kunne sige noget om kausalitet. Og selv om et af elementerne i interventionen vedrører en sag om et betydeligt erstatningsbeløb, så kan undersøgelsen ikke sige noget om, hvorvidt dette har en særlig præventiv effekt i forhold til et mindre beløb eller en anden form for tiltag eller straf. Desuden omtales den eventuelle effekt af dette element ikke separat i undersøgelsen, der i øvrigt primært angår strafrisikoen.

I en undersøgelse ses der på, hvorvidt en øgning i antallet af domme har en afskrækkende effekt på omfanget af bedragerier vedrørende husreparationer (Stotland, Brintnall, L'heureux and Ashmore 1980). Omfanget af bedragerier belyses gennem antallet af klager over husreparationer. Klager indgives til instanser, der er uafhængige af anklagemyndigheden. I en periode på 13 måneder inden væksten i antallet af domme blev der truffet i alt fire afgørelser mod syv afgørelser i den efterfølgende 11 måneders periode, 11 domme i de næstfølgende seks måneder, hvorefter frekvensen af

³ Det er uvist, om interventionerne er samtidige og angår alle, eller om de undersøges separat.

afgørelser falder. Det er forskellen mellem disse frekvenser, undersøgelsen vedrører. Der anvendes forskellige statistiske metoder til at kontrollere for andre forhold, der kan antages at påvirke antallet af klager. Man finder, at der efter stigningen i antallet af afgørelser er færre klager og konkluderer, at der er en afskrækkende effekt heraf.

Denne konklusion må antages at være behæftet med meget stor usikkerhed på grund af en meget begrænset vækst i strafrikskoen. Det kan skabe mistanke om, at den effekt, man mener at have fundet, kan bero på andre forhold. Dertil kommer, at undersøgelsen reelt ikke angår straffens streng-
hed. I undersøgelsen siges ganske vist, at stigningen i antallet af afgørelser anses som et mål for såvel risikoen for straf som for straffens strenghed, men der skelnes ikke mellem de to former for effekter.

De undersøgelser af virksomheders overtrædelser af miljølovgivning, der er gennemført, adskiller sig fra øvrige korrelationsstudier vedrørende virksomhedskriminalitet på grund af mere valide data om omfanget af kriminalitet, jf. tidligere. Flere af disse undersøgelser er endvidere metodemæssigt ganske solide. Typisk foretages regressionsanalyser af sammenhænge mellem overholdelse af miljøreglerne og myndighedernes regulering og håndhævelse på området, og i analyserne kontrolleres samtidig for flere øvrige relevante forhold, såsom fabrikskarakteristika og områdets demografi (Shimshack & Ward 2003; Gray & Shadbegian 2007; Earnhart 2004). Fælles for disse undersøgelser er, at de måler på forhold, der angår risikoen for opdagelse eller straf – antallet af inspektioner og/eller sanktioner i forskellige geografiske områder m.v. Kun én af undersøgelserne inkluderer et mål for straffens strenghed (Shimshack & Ward 2003). Resultaterne fra undersøgelserne er meget forskellige. Mens en af undersøgelserne (Earnhart 2004) finder en generalpræventiv effekt af såvel antal sanktioner som inspektioner, konkluderes i en anden (Gray & Shadbegian 2007), at det alene er antallet af inspektioner, der i nogle tilfælde har en signifikant betydning, mens omfanget af regulerende tiltag ikke findes effektivt. I den tredje undersøgelse (Shimshack & Ward 2003) finder man en generalpræventiv effekt af, at der har været inspektion i lokalområdet inden for de seneste 12 måneder, men ingen effekt af inspektioner for længere tid siden. Desuden finder man en generalpræventiv effekt af, at en virksomhed i lokalområdet er blevet ikendt en bøde (civil sag) inden for de seneste 12 måneder, men ingen effekt heraf, hvis det er sket for længere tid siden. Der påvises derimod ingen effekt af påtaler, advarsler eller lignende mindre alvorlige tiltag.

Den sidstnævnte undersøgelse finder altså en afskrækkende effekt af, at en virksomhed i lokalområdet får en bøde frem for alene en advarsel eller en påtale, og kan derfor siges at belyse effekten af straffens strenghed. I undersøgelsen redegøres dog ikke for, hvorfor der i nogle tilfælde gives bøder, mens der i andre gives en advarsel eller anden, mildere sanktion. Hvorvidt det er et udslag af forskelle i praksis mellem de forskellige jurisdiktioner, eller om bødesager afspejler, at sagen er alvorligere, vides ikke. Men hvis sidstnævnte er tilfældet, kan den fundne effekt bero på, at sagen har

fået større offentlig omtale, hvilket kan betyde, at de lokale fabrikker bliver mere bevidste om straf-risikoen. I så tilfælde, vil resultatet ikke kunne tolkes som en effekt af straffens strengthed. Dertil kommer, at heller ikke disse undersøgelser inkluderer data om de potentielle lovovertræderes ople-velse af forholdene, ligesom de ikke angår frihedsstraf i forhold til bøder.

Selv om undersøgelsen må siges at ligge på kanten af, hvad der kan anses for at være relevant, skal her alligevel omtales en undersøgelse af effekten af ændringer i sikkerhedslovgivning (Lewis-Beck and Alford 1980). I henholdsvis 1941, 1952 og 1969 blev der i USA indført ny lovgivning med henblik på at forbedre sikkerheden i kulminer. Ved brug af tidsserieanalyser gennem perioden 1932-1976 undersøges sammenhængen mellem ny sikkerhedslovgivning og antallet af årlige arbejds-skader i kulminer, målt ved antal dødsfald per mio. årlige arbejdstimer. Undersøgelsen viser, at lovændringerne er forbundet med en mindskning i antallet af dødsfald. Lovændringerne angår indførelse af obligatoriske krav til sundheds- og sikkerhedsstandarder, øgede retshåndhævelsesmu-ligheder, retten til at inspicere minerne, undersøge ulykker m.v. Desuden gives der flere ressourcer til bl.a. kontrol.

Undersøgellesdesignet er på flere måder solidt, ikke mindst fordi antal dødsfald i kulminerne må antages at være et meget sikkert og fuldstændigt mål. I undersøgelsen skelnes mellem kort- og lang-tidseffekter af ændringer i lovgivningen, og desuden kontrolleres for flere relevante forhold – ud-viklingen i anvendt teknologi, størrelsen af kulminen og typen af minedrift. Det forekommer rime-ligt at formode, at de ansvarlige har haft kendskab til lovændringerne, hvilket understøtter den for-udsatte kausalitet mellem indsats og effekt. Der er dog en smule usikkerhed vedrørende undersøgel-sens konklusioner, idet det ikke ud fra beskrivelserne er muligt at fastslå, hvorvidt der er et element af strafskærpeelse i lovændringerne. Der tales om øget *enforcement power* med lovændringen i 1969, men hvad dette præcist omfatter, vides ikke. Så ved siden af en øget opdagelsesrisiko, indgår mu-ligvis også et element af strengere sanktioner i lovændringerne og som baggrund for den fundne effekt.

I en perceptionsundersøgelse fra Australien er der set på straffens afskrækkende virkning i forhold til overholdelse af lovpligtige standarder på plejehjem (Braithwaite and Makkai 1991 og 1994). I undersøgelsen indgår 410 plejehjem, hvoraf størstedelen er tilfældigt udvalgt. Indledningsvis er der gennemført kontrolbesøg på plejehjemmene, ligesom lederne af plejeindsatsen er interviewet både vedrørende overholdelse af de forskellige regler og om deres opfattelse af sanktionsrisiko og sank-tionens strengthed. Sidstnævnte er enten tilbageholdelse af den årlige forøgelse af de økonomiske tilskud, totalt tab af al finansiering, ikendelse af bøde eller inddragelse af plejehjemmets licens. Se-nere gennemføres på ny kontrol med henblik på at undersøge, i hvilken udstrækning ledernes opfat-telse af sanktionstruslen og dens strengthed er relateret til deres adfærd. Det viser sig, at alene den

oplevede sandsynlighed for opdagelse er relateret til deres faktiske adfærd, mens eventuelle sanktioners strenghed ikke er det.

Undersøgelsen må betragtes som ganske solid. Man bør dog nok være forsigtig med at drage kriminalpolitiske slutninger om effekten af forskellige typer sanktioner på baggrund heraf, primært fordi undersøgelsen i meget ringe grad angår strafferetlige sanktioner. Under alle omstændigheder kan undersøgelsen ikke sige noget om betydningen af en frihedsstraf i forhold til en bøde.

Der findes flere perceptionsstudier angående generalprævention og virksomhedskriminalitet (Paternoster & Simpson 1996; Smith, Simpson & Huang 2007; Simpson, Garner & Gibbs 2007). Fælles for disse spørgeskemabaserede undersøgelser er, at de bygger på hypotetiske scenarier, hvor omstændighederne varieres, så det er muligt at undersøge forskellige aspekter ved en given situation. Eksempelvis beskrives et scenarie, hvor en leder mødes med en konkurrerende virksomhed for at diskutere prisaftaler for det kommende år. Scenariet, der er detaljeret beskrevet, følges op med spørgsmål om sandsynligheden for, at respondenterne ville handle på samme vis som personen i casen (besvares på en skala fra 0-10). I tillæg til dette bedes respondenterne vurdere henholdsvis sandsynligheden for og strengheden af forskellige formelle og informelle sanktioner målrettet virksomheden eller individet. Der indgår endvidere spørgsmål om, hvor realistisk casen forekommer, hvordan den beskrevne handling vurderes moralsk set, samt følger i form af skyld og skam. Yderligere indgår baggrundsspørgsmål vedrørende respondenterne selv og dennes arbejdsplads.

En af undersøgelseerne viser, at truslen om en formel straf ikke direkte – men indirekte – har en generalpræventiv effekt, idet de ekstralegale følger findes effektfulde (Simpson & Huang 2007). En anden viser ligeledes, at såvel formel straf som dens ekstralegale følger har en afskrækkende effekt, dog varierer denne effekt alt efter, om personen vurderes af have høj eller lav moral (Paternoster og Simpson 1996). Tilsvarende finder et tredje perceptionsstudie, at formelle sanktioner – rettet mod virksomhed eller individ – har en afskrækkende effekt (Simpson, Garner & Gibbs 2007).

I disse studier er respondenternes udsagn ikke relateret til deres faktiske adfærd.⁴ Generelt drejer det sig om undersøgelser med både et ret lille antal respondenter (i alle undersøgelser under 100) og lave svarprocenter.⁵ I forhold til fokus i denne rapport er det væsentligste problem ved undersøgelserne, at der konstrueres et samlet mål for den generalpræventive effekt, som er baseret på både visheden for straf og straffens strenghed. Derudover skelnes ikke mellem bøder og fængselsstraffe.

⁴ Det forsøges dog i en af undersøgelserne (Simpson, Garner & Gibbs 2007), men må opgives på grund af stort bortfald.

⁵ I undersøgelsen foretaget af Smith, Simpson & Huang (2007) angives en svarprocent på 34. Simpson, Garner & Gibbs (2007) angiver det potentielle antal respondenter som ukendt, hvilket så samtidig gælder for svarprocenten. Det kan tilføjes, at det af undersøgelsen fremgår, at svarprocenten må være yderst ringe, da kun to af de 16 virksomheder, der indgår i delen om de faktiske lovovertrædelser, også indgår i spørgeskemaundersøgelsen. Paternoster & Simpson (1996) angiver ikke en svarprocent.

Det er derfor ikke muligt at anvende studierne til at vurdere spørgsmålet om en generalpræventiv effekt af straffens strenghed.

Opsamling og diskussion

Generelt er kriminologisk forskning i økonomisk kriminalitet meget begrænset i forhold til forskning i traditionel kriminalitet. Forskning i den generalpræventive effekt af straffens strenghed er desuden overordentlig vanskelig og stiller store krav til data og metode, og ikke mindst for økonomisk kriminalitet er kravene til data ofte svære at opfylde. Det er antagelig det, der skal forklare, at det på trods af en omfattende litteratursøgning og -gennemgang ikke har vist sig muligt at finde mange gode, pålidelige, valide og relevante undersøgelser af den generalpræventive effekt af straffens strenghed for virksomhedskriminalitet. De fleste af de få undersøgelser, der lever op til minimumskrav med hensyn data, metode og formål, har ved nærmere eftersyn vist sig at være behæftet med – typisk – metodemæssige problemer, der bevirker, at det ikke er muligt at drage sikre konklusioner på baggrund heraf.

I en nyere bog om karteller, *Criminalising Cartels*, understreges, at antagelsen om, at strengere straffe for kartelvirksomhed har en afskrækkende virkning *"has no basis in empirical evidence ..."* (Parker 2011, p. 239). Og der siges videre:

"The rhetoric of criminalisation proposes that the introduction of jail will outweigh the very low probability of detection of cartels. The empirical evidence, however, suggests that people's perceptions of the likelihood of detection are a separate, powerful influence on their behaviour. Therefore increased monitoring and enforcement capabilities should be just as much a priority as increased penalties for cartel enforcement policies." (ibid., p 250)

På baggrund af en mere forsigtig vurdering af de empiriske beviser vil man næppe konkludere, at der er empirisk bevis for en 'powerful' effekt af opdagelsesrisikoen. De konklusioner, der kan drages på baggrund af nærværende litteraturstudie, er, at der er et vist belæg for, at en øgning af opdagelsesrisikoen har en generalpræventiv effekt, mens der ikke foreligger et tilstrækkeligt sikkert empirisk grundlag for at kunne drage kriminalpolitiske konklusioner vedrørende den generalpræventive effekt af straffens strenghed. Empiriske undersøgelser af den generalpræventive effekt af at anvende frihedsstraf frem for bøder har det ikke været muligt at finde.

Det skal understreges, at de manglende empiriske beviser for en generalpræventiv effekt af straffens strenghed ikke kan tages til indtægt for, at der *ikke* er en sådan effekt. Det betyder alene, at det ikke er muligt at vide, *om* der er en sådan effekt eller ej.

De konklusioner, der her er draget, bestyrkes af, at tilsvarende konklusioner antagelig vil blive draget i en kommende *Campbell review*. Under litteratursøgningen har det vist sig, at et sådant review angående *corporate crime deterrence* er på vej. Campbell reviews er yderst systematiske sammenfatninger eller meta-analyser af effektundersøgelser inden for et vist område eller for en bestemt form for tiltag. De anses for at være de mest pålidelige og solide sammenfatninger, der findes på det kriminologiske område.⁶

Ved henvendelse til hovedforfatteren af det kommende Campbell review, professor Sally S. Simpson fra University of Maryland, er det oplyst, at rapporten forventes offentliggjort medio 2012. Det skal tilføjes, at arbejdet hermed blev påbegyndt allerede i 2003. På baggrund af litteratursøgningen og frasortering af åbenlyst irrelevant litteratur konkluderer Simpson i en artikel om processen:

“After detailed review of the remaining studies it was clear that, because of data limitations, few would be eligible for a meta-analytic approach. More and better studies are needed to assess, evaluate, and recommend policies and practices that prevent and control white collar/corporate crimes.” (Simpson 2011, p. 488).⁷

Litteratur

- Block, M.K., F.C. Nold and J.G. Sidak (1981): “The Deterrent Effect of Antitrust Enforcement”. *The Journal of Political Economy*, Vol. 89.
- Braithwaite, J. and T. Makkai (1991): “Testing an expected utility model of corporate compliance”. *Law and policy*, Vol. 25.
- Braithwaite, J. and T. Makkai (1994): “The Dialectics of Corporate Deterrence”, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 31.
- Earnhart, D. (2004): “Panel Data Analysis of Regulatory Factors Shaping Environmental Performance”. *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 86.
- Gray, W.B. and R.J. Shadbegian (2007): “The environmental performance of polluting plants: A spatial analysis” *Journal of regional science*, Vol. 47.
- Jesilow, P., G. Geis and M. O’Brien (1985): “Is My Battery Any Good? A Field Test of Fraud in The Auto Repair Business”. *Crime and Justice*, Vol. 8.
- Jesilow, P., G. Geis and M. O’Brien (1986): “Experimental evidence that publicity has no effect in suppressing auto repair fraud”. *Social science research*, Vol. 70.
- Lewis-Beck, M. and J. Alford (1980): “Can government regulate safety? The coal mine example”. *American political science review*, Vol. 74.

⁶ Se www.campbellcollaboration.org

⁷ At en meta-analyse overhovedet kan komme på tale, kan bero på, at reviewet også omhandler studier af den individualpræventive effekt af tiltag over for virksomhedskriminalitet.

- Williams, K.R. and R. Hawkins (1986): "Perceptual Research on General Deterrence: A Critical Review." *Law & Society Review*, Vol. 20.
- Parker, C. (2011): "Criminal Cartel Sanctions and Compliance: The Gap between Rhetoric and Reality", in Beaton-Wells, C. & A. Ezrachi (eds.): *Criminalising Cartels: Critical Studies of an International Regulatory Movement*. Oxford, Hart Publishing.
- Paternoster, R. and S. Simpson (1996): "Testing a rational choice model of corporate crime". *Law and society review*, Vol. 30.
- Shimshack, J. and M. Ward (2003): "Regulator reputation, enforcement, and environmental compliance". *Journal of Environmental Economics and Management*, Vol. 50.
- Simpson S., J. Garner and C. Gibbs (2007): *Why do corporations obey environmental law? Assessing punitive and cooperative strategies of corporate crime control*. U.S. Department of Justice.
- Simpson, S. (2011): "Making sense of white-collar Crime: Theory and Research". *State Journal of Criminal Law*, Vol. 8.
- Smith, N.C., S. Simpson and C.Y. Huang (2007): "Why Managers Fail to Do the Right Thing: An Empirical Study of Unethical and Illegal Conduct". *Business Ethics Quarterly*, Vol. 17.
- Stotland, E., M. Brintnall, A. L'heureux and E. Ashmore (1980): "Do convictions deter homer repair fraud?" in Geis, G. and E. Stotland: *White-collar crime: theory and research*. Sage, Beverly Hills.
- von Hirsch, A., A. Bottoms, E. Burney and P.O. Wikström (1999): *Criminal Deterrence and Sentence Severity: An Analysis of Recent Research*. Oxford, Hart Publishing.
- Williams, K. and R. Hawkins (1986): "Perceptual Research on General Deterrence: A critical Review". *Law and Society Review*, Vol. 20.

- Alexander, C. & M. Cohen (1996): "New Evidence on the Origin of Corporate Crime". *Managerial & Decision Econ*, Vol. 17.
- Anderson, L., T. Chiricos and G. Waldo (1977): "Formal and informal sanctions: a comparison of deterrent effects". *Social Problems*, Vol. 25.
- Bailey, W. and R. Lott (1976): "Crime, punishment, and personality. An examination of the deterrence question". *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 67.
- Baldry, J. (1987): "Income tax evasion and the tax schedule: some experimental results". *Public Finance*, Vol. 42.
- Beckenstein, A. and H. Gabel (1983): "Antitrust Compliance: Results of a Survey of Legal Opinion". 51 *Antitrust Law Journal* 459.
- Becker, G.S. (1968): "Crime and punishment: an economic approach". *Journal of Political Economy*, Vol. 16.
- Benson, M. and F. Cullen (1988): "The special sensitivity of white-collar offenders to prison: A critique and research agenda". *Journal of Criminal Justice*, Vol. 16.
- Benson, M., F. Cullen and W. Maakestad (1990): "Local prosecutors and corporate crime". *Crime and Delinquency*, Vol. 36.
- Berzins, M. (2007): *A Multi-Jurisdictional Analysis of the Incidence and Perception of Cartel Conduct (Phl)*. University of Canberra.
- Berzins, M. and F. Solo (2008): "The Inability of Compliance Strategies to Prevent Collusive Conduct". *Corporate Governance*, Vol. 8.
- Blankenship, M. (1995): *Understanding corporate criminality*. Garland, New York.
- Blair, R. (1985): "A suggestion for improving antitrust enforcement". *The Antitrust Bulletin*, Vol. 30.
- Block, M.K., F.C. Nold and J.G. Sidak (1981): "The Deterrent Effect of Antitrust Enforcement". *The Journal of Political Economy*, Vol. 89.
- Blokland, A. and P. Nieuwbeerta (2007): "Selectively incapacitating frequent offenders: Costs and benefits of various penal scenarios". *Journal of Quantitative Criminology*, Vol. 23.
- Blumstein, A., J. Cohen and D. Nagin (1978): *Deterrence and incapacitation: Estimating the effects of criminal sanctions on crime rates*. National academy of science, Washington DC.
- Bosch, J.-C. and E. W. Eckard (1991): "The Probability of Price Fixing: Evidence From Stock Market Reaction to Federal Indictments". *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 73.
- Braithwaite J. and G. Geis (1982): "On theory and action for corporate crime control". *Crime and Delinquency*, Vol. 28.
- Braithwaite, J. (1985): "White collar crime". *Annual Review of Sociology*, Vol. 11.
- Braithwaite, J. (1990): "Convergences in models of regulatory strategy". *Current Issues in Criminal Justice*, Vol. 2.

- Braithwaite, J. and T. Makkai (1991): "Testing an expected utility model of corporate compliance". *Law and Policy*, Vol. 25.
- Braithwaite, J. and T. Makkai (1994): "The Dialectics of Corporate Deterrence", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 31.
- Briggs, T. (1979): "Survey results: A brief look at ourselves". *Antitrust*, Vol. 2.
- Brottsförebyggande rådet (1999): *Forskning om ekonomisk brottslighet*. Elanders Gotab, Stockholm.
- Calkins, S. (1997): "Corporate compliance and antitrust agencies". *Law and Contemporary Problems*, Vol. 60.
- Calkins, S. (2007): "Coming to praise criminal antitrust enforcement" in C.D. Ehlermann and I. Atanasiu (eds.): *European competition law annual 2006: enforcement of prohibition of cartels*. Hart publishing, Oxford.
- Camilli, E.L. (2006): "Optimal fines in cartel cases and the actual EC fining policy", *World Competition: Law and Economics Review*, Vol. 29.
- Chambliss, W. (1967): "Types of deviance and the effectiveness of legal sanctions". *Wisconsin Law-Review*, Vol. 3.
- Choi, D. and G. Philippatos (1983): "Financial consequences of antitrust enforcement". *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 65.
- Clarke, J. and S. Evenett (2003): "The Deterrent Effects of national anti-cartel laws: Evidence from the international vitamins cartel". *Antitrust Bulletin*, Vol. 48.
- Clinard, M. (1979): *Illegal corporate behavior*. National Institute of Justice, Rockville.
- Clinard, M. and P. Yeager (1980): *Corporate crime*. Free Press, New York.
- Coffee, J. (1981): "No Soul to damn: No Body to Kick: An Unscandalized Inquiry into the Problem of Corporate Punishment". *Michigan Law Review*, Vol. 79.
- Coffee, J. (1980): "Corporate crime and punishment: A non-Chicago view on the economics of criminal sanctions". *American Criminal Law Review*, Vol. 17.
- Cohen, M. (1991): "Corporate crime and punishment: a study of social harm and sentencing practice in the federal courts 1984-1987". *Boston University Law Review*, Vol. 71.
- Conley, J.M. and W.M. O'Barr (1997): "Crime and Custom in Corporate Society: A Cultural Perspective on Corporate Misconduct". *Law and Contemporary Problems*, Vol. 60.
- Connor, J.M. (2008): *Global Price Fixing*. Springer-Verlag, Berlin.
- Connor, J.M. (2006): *Optimal Deterrence and Private International Cartels*. Department of Agricultural Economics, Purdue University.
- Davies, S. and A. Majumdar (2002): *The development of targets for consumer savings arising from competition policy*. Office of Fair Trading.
- Dau-Schmidt, K.G. (1990): "An economic analysis of the criminal law as a preference-shaping policy". *Duke Law Journal*.
- DTI (2001): *Peer Review of the UK Competition Policy Regime*.

- Dubin, J., M. Graetz and L. Wilde (1987): "Are we a nation of tax cheaters? New econometric evidence on tax compliance". *American Economic Review*, Vol. 77.
- Earnhart, D. (2004): "Panel Data Analysis of Regulatory Factors Shaping Environmental Performance". *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 86.
- Edelhertz, H. and T. Overcast (1982): *White-collar crime: an agenda for research*. Health and co., Lexington.
- Frazer, T. (1995): "Monopoly, Prohibition and Deterrence". *The Modern Law Review*, Vol. 58.
- Feinberg, R.M. (1985): "The Enforcement and Effects of European Competition Policy: Results of a Survey of Legal Opinion". *Journal of Common Market Studies*, Vol. 23.
- Friedrichs, D. (1996): *White Collar crime in contemporary society*. Belmont Wadsworth Publishing.
- Gallo, J., J. Craycraft, K. Dau-Schmidt and C. Parker (2000): "Department of Justice Antitrust Enforcement, 1955-1997: An empirical study". *Review of Industrial Organization*, Vol. 17.
- Geis, G., R. F. Meier and L. M. Salinger (1995): *White-Collar Crime: Classic and Contemporary Views*. The Free Press, New York.
- Geis, G. (1972): "Criminal penalties for corporate criminals". *Criminal Law Bulletin*, Vol. 8.
- Geis, G. (1982): *On white collar crime*. Lexington Books, Lexington.
- Goff, C. and C. Reasons (1978): *Corporate crime in Canada: A critical analysis of anti-combines legislation*. Prentice-Hall, Engelwood Cliffs.
- Golub, A., J. Detre and J. Connor (2005): *The Profitability of Price-Fixing: Have Stronger Antitrust Sanctions Deterred?* Paper presented at Industrial Organization Conference 3.
- Grant, D., A. Jones and A. Bergesen (2002): "Organizational Size and Pollution: The Case of the U.S. Chemical Industry". *American Sociological Review*, Vol. 67.
- Grasmick, H. and W. Scott (1982): "Tax evasion and mechanisms of social control: a comparison with grand and petty theft". *Journal of Economic Psychology*, Vol. 2.
- Grasmick, H. and G. Bryjak (1980): "The deterrent effect of perceived severity of punishment". *Social Forces*, Vol. 59.
- Gray, W.B. and J. Shimshack (2011): "The Effectiveness of Environmental Monitoring and Enforcement: A Review of the Empirical Evidence". *Review of Environmental Economy & Policy*, Vol. 5.
- Gray, W.B. and R.J. Shadbegian (2007): "The environmental performance of polluting plants: A spatial analysis" *Journal of Regional Science*, Vol. 47.
- Hagan, J. and A. Palloni (1986): "Club fed and the sentencing of white-collar offenders before and after Watergate". *Criminology*, Vol. 24.
- Hay, G. and D. Kelly (1974): "An empirical survey of price-fixing conspiracies". *The Journal of Law and Economics*, Vol. 13.
- Hollinger, R. and J. Clark (1983): "Deterrence in the workplace: perceived certainty, perceived severity, and employment theft". *Social Forces*, Vol. 62.

- Hopkins, A. (1978): *The impact of prosecutions under the trade practices act*. Australian Institute of Criminology, Canberra.
- Hopkins, A. (1980): "Controlling corporate deviance". *Criminology*, Vol. 18.
- Hviid, M. and A. Stephan (2008): "The graphite electrodes cartel: fines that deter?" in Bruce Lyons (ed.): *Cases in the European competition policy: The economic analysis*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Jamieson, K. M. (1994): *The Organization of Corporate Crime*. Sage Publications, Thousand Oaks.
- Jesilow, P., G. Geis and M. O'Brien (1985): "Is My Battery Any Good? A Field Test of Fraud in The Auto Repair Business". *Crime and Justice*, Vol. 8.
- Jesilow, P., G. Geis and M. O'Brien (1986): "Experimental evidence that publicity has no effect in suppressing auto repair fraud". *Social Science Research*, Vol. 70.
- Kaplan, S. and P. Reckers (1985): "A study of tax evasion judgments". *National Tax Journal*, Vol. 38.
- Klawiter, D. (2001): "After the deluge: The powerful effect of substantial criminal fines, imprisonment, and other penalties in the age of international criminal enforcement". *George Washington Law Review*, Vol. 69.
- Klepper, S. and D. Nagin (1989): "The Criminal Deterrence Literature: Implications for Research on Taxpayer Compliance" in Roth, J. and J. Scholz (eds.): *Taxpayer Compliance Vol. 2: Social science Perspectives*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Klepper, S. and D. Nagin (1989): "The deterrent effect of perceived certainty and severity of punishment revisited". *Criminology*, Vol. 27.
- Klepper, S. and D. Nagin (1989): "Tax compliance and perceptions of the risk of detection and criminal prosecution". *Law and Society Review*, Vol. 23.
- KPMG (2004): *Peer Review of Competition Policy*. Department of Trade and Industry.
- KPMG (2007): *Peer Review of Competition Policy*. Department of Trade and Industry.
- Korsell, L. E. (2005): *Methods to prevent economic crime*. Edita Norstedts Tryckeri AB., Stockholm.
- Korsell, L. E. (2003): *Förebygga ekobrott*. Edita Norstedts Tryckeri AB., Stockholm.
- Korsell, L. E. (2004): *Straff och Självreglering – en strategi för reglering och kontroll av ekobrott*. Statens Offentliga Utredningar.
- Landes, W. (1983): "Optimal sanctions for antitrust violations". *University of Chicago Law Review*, Vol. 50.
- Lewis-Beck, M. and J. Alford (1980): "Can government regulate safety? The coal mine example". *American Political Science Review*, Vol. 74.
- Mackey, S. and C. Michaelis (2005): *Competition Commission Stakeholder Survey*. Databuild.
- Makkai, T. and J. Braithwaite (1993): "The limits of the economic analysis of regulation: An empirical case and case for empiricism". *Law and Policy*, Vol. 15.
- Makkai, T. and J. Braithwaite (1994): "The dialectics of corporate deterrence". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 31.

- Mann, K., S. Wheeler and A. Sarat (1979): "Sentencing the White-Collar Offender". *American Criminal Law Review*, Vol. 17.
- Mason, R. and L. Calvin (1978): "A study of admitted income tax evasion". *Law and Society Review*, Vol. 13.
- Mason, R. and L. Calvin (1984): "Public confidence and admitted income tax evasion". *National Tax Journal*, Vol. 37.
- McDermott, M. (1982): "Occupational disqualification of corporate executives: An Innovative condition of probation". *Journal of Criminal Law & Criminology*, Vol. 73.
- McKendall, M. and J. Wagner, (1997): "Motive, Opportunity, Choice and Corporate Illegality". *Organization Science*, Vol. 8.
- Moore, C. (1987): "Taming the Giant Corporation? Some Cautionary Remarks on the Deterrability of Corporate Crime". *Crime and Delinquency*, Vol. 33.
- OECD (2003): *Hard core cartels – Recent progress and challenges ahead*. OECD Publishing.
- OECD Directorate for Financial, Fiscal and enterprise affairs, Competition Committee (2002): *Report on the nature and impact of hard core cartels and sanctions against cartels under national competition laws*. OECD.
- OECD (2005): *Cartel sanctions against individuals 2003*. OECD.
- OFT (2007): *The deterrent effect of competition enforcement by the OFT*. OFT963.
- Parker, C. (2006): "The compliance trap: the moral message in regulatory enforcement". *Law and Society Review*, Vol. 40.
- Parker C. and V.L. Nielsen (2006): "Do Business Take Compliance Systems Seriously? An Empirical Study of Implementation of Trade Practices Compliance Systems in Australia". *Melbourne University Law Review*, Vol. 30.
- Parker C. and V.L. Nielsen (2007): "What Do Australian Business Really think of the ACCC and Does it Matter?" *Federal Law Review*, Vol. 35.
- Parker, C. and V.L. Nielsen (2008): "How Much Does It Hurt? How Australian Business Think about the Costs and Gains of Compliance with Trade Practices Act". *Melbourne University Law Review*, Vol. 32.
- Parker, C. and V.L. Nielsen (2009): "Deterrence and the Impact of Calculative Thinking on Business Compliance with Regulation". www.ssn.com/abstract=1527326. [Forthcoming in *The Antitrust Bulletin*].
- Parker, C. and V.L. Nielsen (2009): "Corporate Compliance Systems: Could They Make Any Difference?" *Administration & Society*, Vol. 41.
- Paternoster, R. (1987): "The deterrent effect of the perceived certainty and severity of punishment: a review of evidence and issues". *Justice Quarterly*, Vol. 4.
- Paternoster, R. and L. Iovanni (1986): "The deterrent effect of perceived severity: a reexamination" *Social Forces*, Vol. 64.

- Paternoster, R. and S. Simpson (1993): "A rational choice theory of corporate crime" in R. Clarke and M. Felson (eds.): *Routine activity theory and rational choice*. Transaction Press, New Brunswick.
- Paternoster, R. and S. Simpson (1996): "Testing a rational choice model of corporate crime". *Law and Society Review*, Vol. 30.
- Paternoster, R. and S. Simpson (1996): "Sanction Threats and Appeals to Morality: Testing a Rational Choice Model of Corporate Crime". *Law & Society Review*, Vol. 30.
- Piliavin, I., R. Gartner, C. Thornton and R. Matsueda (1986): "Crime, deterrence, and rational choice". *American Sociological Review*, Vol. 51.
- Polinsky, A. and S. Shavell (1984): "The optimal use of fines and imprisonment". *Journal of Public Economics*, Vol. 24.
- Posner, R. (1970): "A statistical study of antitrust enforcement". *Journal of Law and Economics*, Vol. 13.
- Posner, R. (1980): "Optimal Sentences for White-collar Criminals". *American Criminal Law Review*, Vol. 17.
- Raustiala, K. (2000): "Compliance and effectiveness in international regulatory cooperation". *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 32.
- Reuvid, J. (1995): *The Regulation and Prevention of Economic Crime Internationally*. Kagan Page, London.
- Robinson, P.H. and J.M. Darley (2004): "Does criminal law deter? A behavioral science investigation". *Oxford Journal and Legal Studies*, Vol. 24.
- Rodger, B.J. (2000): "Compliance with Competition Law: A View from Industry". *The Commercial Liability Law Review*.
- Rodger, B.J. (2009): "A Study of Compliance Post-OFT Infringement Action". *European Competition Journal*, Vol. 5.
- Roth, J, J. Scholz and A. Witten (1989): *Tax compliance: an agenda for research (Vol. 1 and 2)*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Schlegel, K. and D. Weisburd (eds.) (1992): *White-collar crime reconsidered*. Northeastern University Press, Boston.
- Scholz, J.T. and N. Pinney (1995): "Duty, fear, and tax compliance". *American Journal of Political Science*, Vol. 39.
- Schwartz, R. and S. Orleans (1967): "On legal sanctions". *The University of Chicago Law Review*, Vol. 34.
- Scott, W. and H. Gramsmick (1981): "Deterrence and income tax cheating: Testing interaction hypothesis in utilitarian theories". *The Journal of Applied Behavioral Science*, Vol. 17.
- Shavell, S. (1985): "Criminal law and optimal use of nonmonetary sanctions as a deterrent". *Columbia Law Review*, Vol. 85.
- Shimshack, J. and M. Ward (2003): "Regulator reputation, enforcement, and environmental compliance". *Journal of Environmental Economics and Management*, Vol. 50.

- Shimshack, J. and M. Ward (2007): "Enforcement and over-compliance". *Journal of Environmental Economics and Management*, Vol. 55.
- Shimshack, J. (2007): "*Monitoring, Enforcement & Environmental Compliance: Understanding Specific & General Deterrence*".
- Simpson, S. (2011): "Making sense of white-collar Crime: Theory and Research". *State Journal of Criminal Law*, Vol. 8.
- Simpson, S. (1986): "The Decomposition of Antitrust: Testing a Multi-Level Longitudinal Model of Profit Squeeze". *American Sociological Review*, Vol. 51.
- Simpson S., J. Garner and C. Gibbs (2007): *Why do corporations obey environmental law? Assessing punitive and cooperative strategies of corporate crime control*. U.S. Department of Justice.
- Simpson, S. (2002): *Corporate Crime, Law and social control*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Simpson, S. and C. S. Koper (1992): "Deterring of Corporate Crime". *Criminology*, Vol. 30.
- Simpson, S. and N. L. Piquero (2001): "The Archer Daniels Midland Antitrust Case of 1996: A Case Study" in Pontell, H.N. and D. Shichor (eds.): *Contemporary Issues in Crime and Criminal Justice: Essays in Honor of Gilbert Geis*. Prentice Hall, New Jersey.
- Simpson, S. and D. Weisburd (eds.) (2009): *The criminology of white-collar crime*. Springer, New York.
- Slapper, G. and S. Tombs (1999): *Corporate Crime*. Harlow, Longman.
- Smith, N.C., S. Simpson and C.Y. Huang (2007): "Why Managers Fail to Do the Right Thing: An Empirical Study of Unethical and Illegal Conduct". *Business Ethics Quarterly*, Vol. 17.
- Smith, W.J., M.B. Vaughan and J.P. Formby (1987): "Cartels and Antitrust: The Role of Fines in Deterring Violations at the Margin". *Southern Economic Journal*, Vol. 53.
- Sonnenfeld, J. and P. Lawrence (1978): "Why Do Companies Succumb to Price-Fixing?" *Harvard Business Review*, Vol. 56.
- Stafford, S.L. (2003): "Assessing the Effectiveness of State Regulation and Enforcement of Hazardous Waste". *Journal of Regulatory Economics*, Vol. 23.
- Stephan, A. (2005): "*An Empirical Assessment of the 1996 Leniency Notice*". CCP Working Paper 05-10, ISSN 1745-9648.
- Stephan, A. (2009): *Hear No Evil, See No Evil: Why Antitrust Compliance Programmes May Be Ineffective at Preventing Cartels*. CCP Working Paper ISSN 1745-9648.
- Stotland, E., M. Brintnall, A. L'heureux and E. Ashmore (1980): "Do convictions deter homer repair fraud?" in Geis, G. and E. Stotland: *White-collar crime: theory and research*. Sage, Beverly Hills.
- Spicer, M. (1986): "Civilization at a discount: the problem of tax evasion". *National Tax Journal*, Vol. 39.
- Stone, C. D. (1975): *Where the Law Ends: The Social Control of Corporate Behavior*. Harper & Row, New York.

- Sutherland, E. (1983): *White collar crime*. Yale University Press, New Haven/ London.
- Symeonidis, G. (2000): "Are cartel laws bad for business? Evidence from the UK". *University of Essex Discussion Paper*.
- Tittle, C. (1980): *Sanctions and social deviance: The question of deterrence*. Praeger, New York.
- Thompson, J.S. and D.L. Kaserman (2001): "After the Fall: Stock Price Movements and the Deterrent Effect of Antitrust Enforcement". *Review of Industrial Organization*, Vol. 19.
- Thornton, D., N. A. Gunningham and R.A. Kagan (2005): "General deterrence and corporate environmental behavior". *Law and Policy*, Vol. 27.
- Thurman, Q. (1989): "General prevention of tax evasion: A factorial survey approach". *Journal of Quantitative Criminology*, Vol. 5.
- Veljanovski, C. (2007) "Cartel fines in Europe – Law, Practice and Deterrence". *World Competition*, Vol. 29.
- Weisburd, D., E. Waring and S. Wheeler (1990): "Class, status, and punishment of white-collar criminals". *Law and Social Inquiry*, Vol. 15.
- Weisburd, D., E. Waring and E. Chayet (1995): "Specific Deterrence in a Sample of Offenders Convicted of white-collar crimes" *Criminology*, Vol. 33.
- Weisburd, D., E. Waring and E. Chayet (2001): *White Collar Crime and Criminal Careers*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Wheeler, S., D. Weisburd and N. Bode (1982): "Sentencing the white-collar offender: Rhetoric and reality". *American Sociological Review*, Vol. 47.
- Whelan, P. (2007): "A principled argument for personal criminal sanctions as punishment under EC Cartel Law". *The Competition Law Review*, Vol. 4.
- Wils, W.P.J. (2007): "The European commission's 2006 guidelines on antitrust fines: A legal and economic analysis". *World Competition: Law and Economics Review* Vol. 30.
- Wils, W.P.J. (2006): "Optimal antitrust fines: theory and practice". *World Competition*, Vol. 29.
- Withers, G. (1984): "Crime, punishment and deterrence in Australia: an empirical investigation". *The Economic Record*, Vol. 50.
- Werden, G. and M. Simon (1987): "Why price fixers should go to prison". *Antitrust Bulletin*, Vol. 32.
- Yoder, S. (1978): "Criminal sanctions for corporate illegality". *The Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 69.
- Zimring, F. and G. Hawkins (1973): *Deterrence: The legal threat in crime control*. University of Chicago Press, Chicago.

Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer

	Belgien	Canada	UK	Finland	Frankrig
Bøder til virksomheder					
Hjemmel	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Administrativ karakter	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Strafferetlig karakter	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej
Strafferamme					
Normeret i lov	Max. er normeret i lov	Ja	Ja	Ja	Ja
Tilregnelser (hvilken grad af tilregnelser kan resultere i bøder)					
Forsæt	Ja	Information mangler	Ja	Ja	Ja
Grov uagtsomhed	Ja	Information mangler	Ja	Ja	Ja
Simpel uagtsomhed	Ja	Information mangler	Ja	Ikke afklaret	Ja
Objektivt ansvar	Ja	Information mangler	Nej	Ikke afklaret	Information mangler
Bødeloft					
	Max. 10 % af virksomhedens nationale omsætning	Max. EUR 19.192.531 for hver tiltale (karteldeltagelse kan resultere i flere tiltaler) Der er intet max. for bidragsbetaling For misbrug af dominerende stilling gælder et max. på EUR 7.677.012 for den første tiltale og på EUR 11.515.518 for efterfølgende tiltaler	Max. 10 % af virksomhedens globale omsætning	Max. 10 % af virksomhedens globale omsætning	Max. 10% af den højeste samlede omsætning betales af de virksomheder, der deltog i den konkurrencebegrænsende adfærd. Dette gælder for hele perioden hvor adfærden fandt sted, uanset i hvilke regnskabsår den pågældende virksomhed deltog. Begrebet virksomhed omfatter alle koncernens virksomheder uanset deres faktiske deltagelse i den konkurrencebegrænsende praksis
Udmålingskriterier					
Omsætningsudgangspunkt (globalt, nationalt, de berørte varer/tjenesteydelser)	Virksomhedens nationale omsætning inkl. eksportomsætning på det relevante marked, der er berørt af overtrædelsen	Virksomhedens nationale omsætning på det relevante marked. Ved beregning af bøder anvendes en proxy på 20% af dette omsætningsudgangspunkt	Virksomhedens omsætning på det relevante produkt- og geografiske marked berørt af overtrædelsen i det foregående regnskabsår	Virksomhedens globale omsætning	Virksomhedens globale omsætning før skat
Grundbeløb (faktorer)					

Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer

	Belgien	Canada	UK	Finland	Frankrig
Grovhed	På baggrund af overtrædelsens grovhed beregnes et grundbeløb af den omsætning, der er relateret til overtrædelsen. For mindre alvorlige overtrædelser beregnes et grundbeløb på op til 15%. For alvorlige og meget alvorlige overtrædelser beregnes et grundbeløb på 15-30%	Grovhed tillægges vægt som en skærpende eller formildende omstændighed	I UK opererer man ikke med et 'basic amount', men bødeberegningsprocessen begynder med et 'starting point', som ikke kan udgøre mere end 10 % af den relevante omsætning (dette er foreslået forhøjet til 30%, men er endnu ikke vedtaget) Overtrædelsens grovhed tages i betragtning, når 'starting point' fastsættes	I Finland opererer man ikke med et grundbeløb i bødeberegningsprocessen Overtrædelsens grovhed tillægges vægt, når bøden beregnes	Et grundbeløb fastsættes ud fra et skøn fra Autorité baseret på alvoren i overtrædelsen og betydningen af den skade der er påført konkurrencen/økonomien
Varighed	Grundbeløbet for grovhed kan forhøjes med 10-30% pr. år overtrædelsen har varet	Varighed tillægges vægt som en skærpende eller formildende omstændighed	Bøden for en overtrædelse, der har varet mere end et år, kan forhøjes ved at ganges med det antal år, som overtrædelsen har varet	Overtrædelsens varighed tillægges vægt	I Frankrig beregnes bødens størrelse forskelligt afhængig af, om det er det første år af overtrædelsen, eller det er de resterende år af overtrædelsen. Det første år beregnes som en procentdel af hele det omhandlede salg, mens de efterfølgende år beregnes som halvdelen af salget.
Skærpende omstændigheder (hvilke kan					
Gentagelse	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Hindret myndigheders undersøgelser	Ja	Ja	Nej Nogle typer adfærd kan dog i sig selv udgøre en overtrædelse af	Formentlig	Nej
Ledende rolle	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Tvunget anden virksomhed til deltagelse	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Andre skærpende omstændigheder, der kan tillægges vægt	Overtrædelsen var velovervejet og tilsigtet Virksomheden ikke har respekteret tidsfrister under efterforskningen eller i det hele taget ikke har samarbejdet under efterforskningen Virksomheden har udsat en anden virksomhed for gengældelsesforanstaltninger for at få den til at respektere den ulovlige aftale eller praksis	Hvis overtrædelsen har berørt 'sårbare ofre' Hvis virksomheden har opnået høj profit ved overtrædelsen Graden af ansvar Omkostninger forbundet med efterforskning af overtrædelsen	Direktør eller den øverste ledelse var involveret Virksomheden fortsatte overtrædelsen efter indledt efterforskning Virksomheden har iværksat gengældelsesforanstaltninger mod en ansøger om straffempelse	Der er tale om en hardcore overtrædelse Overtrædelsen berører et stort geografisk område	Hvis virksomheden har en særlig indflydelse eller moralsk autoritet, fx fordi den udfører offentlige opgaver

**Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer**

	Belgien	Canada	UK	Finland	Frankrig
Formildende omstændigheder (hvilke kan tillægges vægt)					
Passiv rolle	Ja	Nej	Ja	Muligvis	Nej
Ikke fulgt aftaler	Ja	Information mangler	Nej	Formentlig	Ja
Compliance programme	Nej Eksistensen af et compliance program er ikke formelt nævnt i guidelinen som en formildende omstændighed. Eksistensen af et compliance program kan dog tillægges betydning i formildende retnings efter	Nej	Ja	Nej	Nej
Andre formildende omstændigheder, der kan tillægges vægt	Hvis virksomhedens deltagelse i overtrædelsen var meget begrænset eller hvis virksomhedens deltagelse blev tilskyndet af en ledende virksomhed Hvis virksomheden handlede uagtsomt Hvis virksomheden har samarbejdet aktivt og effektivt ud over forpligtelsen hertil og uden for leniencyprogrammet Hvis virksomheden tilstår under efterforskningen Hvis overtrædelsen var tilskyndet af offentlige myndigheder	Graden af ansvar Effektivt samarbejde Accept af ansvar Virksomheden har kompenseret ofrene for overtrædelsen Virksomheden har truffet foranstaltninger for ikke at begå en overtrædelse igen	Virksomheden har været i reel tvivl om adfærden har udgjort en overtrædelse Virksomheden har standset overtrædelsen så snart konkurrencemyndigheden er gået ind i sagen Virksomheden samarbejder med konkurrencemyndigheden	Overtrædelsen ikke er hardcore Overtrædelsen ikke berører et stort geografisk område	Hvis virksomheden har indført varig konkurrence på en betydelig andel af de omhandlede produkter/serviceydelser, således at den konkurrenceforvridende aftale er ødelagt Virksomheden var tvunget med Overtrædelsen var godkendt af offentlige myndigheder
Praksis	Nogle af de angivne bøder er under appel		Alle konkrete straffe er angivet for en evt. appel og indeholder data fra 2001 og frem		
Top 3 bøder til en enkelt virksomhed (absolut)					
Karteller					
1.	EUR 1.855.925	EUR 39.021.553	EUR 36.200.000	EUR 68.000.000	EUR 256.000.000
2.	EUR 1.479.714	Information mangler	EUR 34.100.000	EUR 30.000.000	EUR 240.240.000
3.	EUR 203.889	Information mangler	EUR 27.200.000	EUR 21.000.000	EUR 220.000.000
Andre horisontale aftaler					
1.	EUR 197.543	EUR 766.631	N/A	EUR 110.000	Ingen praksis
2.	EUR 175.594	Information mangler	N/A	EUR 33.000	Ingen praksis
3.	EUR 114.618	Information mangler	N/A	EUR 16.800	Ingen praksis
Vertikale aftaler					
1.	N/A	Ingen praksis	EUR 20.500.000	EUR 3.000.000	EUR 27.400.000
2.	N/A	Ingen praksis	EUR 6.300.000	EUR 80.000	EUR 16.000.000
3.	N/A	Ingen praksis	EUR 1.400.000	EUR 15.000	EUR 16.000.000
Misbrug af dominerende stilling					
1.	EUR 66.300.000	Ingen praksis	EUR 12.200.000	EUR 4.200.000	EUR 80.000.000
2.	EUR 743.681	Ingen praksis	EUR 8.100.000	EUR 840.000	EUR 52.500.000
3.	EUR 247.894	Ingen praksis	EUR 3.800.000	EUR 588.000	EUR 45.000.000
Top 3 bøder til en enkelt virksomhed (i % af omsætning)					
Karteller					
1.	12%	Fortrolig information	Information ikke tilgængelig	3,79%	3%
2.	10,20%	Fortrolig information	Information ikke tilgængelig	2,72%	0,40%
3.	6%	Fortrolig information	Information ikke tilgængelig	0,33%	3%
Andre horisontale aftaler					

**Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer**

	Belgien	Canada	UK	Finland	Frankrig
1.	1,9 % af europæisk omsætning 87,8% af belgisk omsætning	Fortrolig information	N/A	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis
2.	1,67% af europæisk omsætning 44,68% af belgisk omsætning	Fortrolig information	N/A	9,73%	Ingen praksis
3.	3,05% af europæisk omsætning Belgisk omsætning ikke tilgængelig	Fortrolig information	N/A	1,70%	Ingen praksis
Vertikale aftaler					
1.	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	1,99%	0,04%
2.	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	2,00%	1%
3.	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	0,12%	1%
Misbrug af dominerende stilling					
1.	19,50%	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	0,83%	0,41 % (af omsætningen i Frankrig)
2.	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	0,06%	0,10%
3.	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	0,10%
Størrelsen af en typisk bøde					
Karteller	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig
Andre horisontale aftaler	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis
Vertikale aftaler	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig
Misbrug af dominerende stilling	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig
Information om sammenlignelige					
	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig

N/A = Not Applicable = Ikke relevant

**Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer**

	Holland	Italien	Irland	Norge	Portugal
Bøder til virksomheder					
Hjemmel	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Administrativ karakter	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Strafferetlig karakter	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Strafferamme					
Normeret i lov	Nej	Nej	Ja		Max. er normeret i lov
Tilregnelser (hvilken grad af tilregnelser kan resultere i bøder)					
Forsæt	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Grov uagtsomhed	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Simpel uagtsomhed	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja
Objektivt ansvar	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej
Bødeloft					
	Max. EUR 450.000 eller 10% af virksomhedens omsætning i regnskabsåret forud for afgørelsen (det højeste af de to beløb)	Max. 10% af virksomhedens globale omsætning	Max. EUR 4 mio. eller 10% af virksomhedens omsætning (det højeste af de to beløb) (Bødeloftet på EUR 4 mio. er foreslået forhøjet til EUR 5 mio., men denne lovændring er endnu ikke vedtaget)	Max. 10% af virksomhedens globale omsætning	Max. 10 % virksomhedens omsætning i det foregående regnskabsår
Udmålingskriterier					
Omsætningsudgangspunkt (globalt, nationalt, de berørte varer/tjenesteydelser)	Virksomhedens globale omsætning	Virksomhedens omsætning på det relevante marked	Virksomhedens nationale omsætning som fremgår af revideret regnskab	Det er nettoindtægten for salg af varer og tjenesteydelser som indgår i foretagendes ordinære virksomhed som skal beregnes. Salgsrabatter, merværdiafgifter og andre afgifter og skatter som har direkte tilknytning til indtægten fradrages. Der skal beregnes omsætning for hele virksomheden og ikke bare for Norge og de(t) berørte produktmarked(er)	Virksomhedens totale omsætning
Grundbeløb (faktorer)					
			Der opereres ikke med fastsættelse af et grundbeløb. Dommeren har fuld bemyndigelse til at fastsætte bøder. Nedenstående svar refererer derfor til, hvad en dommer må		

**Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer**

	Holland	Italien	Irland	Norge	Portugal
Grovhed	Grundbeløbet udgør op til 10 % af virksomhedens relevante omsætning. Ved fastlæggelsen af grundbeløbet ses på faktorer som grovhed samt de økonomiske omstændigheder som overtrædelsen skete under. Grundbeløbet kan ved meget grove overtrædelser forhøjes med maksimalt 25 % af virksomhedens relevante omsætning i det sidste år hvor overtrædelsen fandt sted	Den italienske konkurrencemyndighed har ikke nogen guidelines for bødeberegning, men følger i store træk Kommissionens guidelines Grovheden tillægges vægt ved beregning af et grundbeløb	Grovhed tillægges vægt	Beløbet kan stige med op til 50 %, når overtrædelsen har varet i 1-5 år. Når overtrædelsen har varet i mere end fem år, kan der pålægges op til 10 % for hvert år, som overtrædelsen har varet. Ved vurderingen af overtrædelsens grovhed skal der særligt tages hensyn til overtrædelsens art, den faktisk virkning på markedet, størrelsen af det berørte marked, virksomhedens gevinst, den udviste skyld og overtræderens ledende eller passive rolle i overtrædelsen I Norge skal virksomhedens overskud fra overtrædelsen særligt	I Portugal opererer man ikke med et grundbeløb i bødeberegningsprocessen. Overtrædelsens grovhed tillægges vægt, når bøden beregnes.
Varighed	Overtrædelsens varighed tillægges vægt	Grundbeløbet for overtrædelsens grovhed kan ganges med antallet af år, som overtrædelsen har været - dog max op til 30% af omsætningen	Varighed tillægges vægt	Beløbet kan stige med op til 50 %, når overtrædelsen har bestået i 1-5 år. Når overtrædelsen har bestået i mere end fem år, kan der pålægges op til 10 % for hvert år, som overtrædelsen har bestået	Overtrædelsens varighed tillægges vægt
Skærpende omstændigheder (hvilke kan)					
Gentagelse	Ja (I Holland sker der generelt en fordobling af bøden i gentagelsestilfælde)	Ja	Ja	Information mangler	Ja
Hindret myndigheders undersøgelser	Ja	Ja	Ja	Information mangler	Ja
Ledende rolle	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Tvunget anden virksomhed til deltagelse	Ja	Information mangler	Ja	Information mangler	Ja
Andre skærpende omstændigheder, der kan tillægges vægt	Ovenstående udgør kernen i de hensyn, der kan tillægges vægt, men listen er ikke udtømmende	Virksomheden var bevidst om at dens adfærd var konkurrencebegrænsende	Overtrædelsen er særlig grov eller af lang varighed Forbrugere har lidt skade/tab	Virksomhedens (eller involverede medarbejderes) hensigt om at skade konkurrencen eller viden om, at konkurrencen kunne blive skadet, skal tages i betragtning Profitten kan også tages i betragtning for at opnå en afskrækkende virkning Den finansielle stilling for hele koncernen, som virksomheden er en del af, kan få indflydelse på beregning af bøden	Hvilke og hvor store fordele virksomheden har opnået ved overtrædelsen

Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer

	Holland	Italien	Irland	Norge	Portugal
Formildende omstændigheder (hvilke kan tillægges vægt)					
Passiv rolle	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Ikke fulgt aftaler	Nej	Information mangler	Ja	Information mangler	Ja
Compliance programme	Nej	Nej	Ja	JA	Ja
Andre formildende omstændigheder, der kan tillægges vægt	Fuld erstatning til skadelidte på virksomhedens egen foranledning Effektivt samarbejde med myndighederne, udover hvad der pligt til	Virksomheden har samarbejdet under undersøgelsen eller truffet foranstaltninger for at afhjælpe følgerne af overtrædelsen Overtrædelsen er sket efter tilladelse fra offentlige myndigheder eller i overensstemmelse med loven Den ulovlige adfærd kunne med rimelighed have været betragtet som lovlig, eller der har ikke været fortilfælde, hvor lignende adfærd blev anset for at være en overtrædelse	Tilstæelse Samarbejde med myndighederne Anger Fravær af tidligere domfældelser Usandsynligt at virksomheden domfældes igen i fremtiden Diverse andre individuelle faktorer	Hvis aftaler eller tiltag ikke er gennemført Virksomheden har bistået konkurrencemyndigheden i forbindelse med efterforskningen mv. Koncernens økonomi	Hvilke og hvor store fordele virksomheden har opnået ved overtrædelsen At der er tale om en engangsforsøelse Virksomheden har samarbejdet med myndighederne Virksomhedens forsøg på at eliminere de ulovlige handlinger og genoprette en virksom konkurrence
Praksis					
Top 3 bøder til en enkelt virksomhed (absolut)					
Karteller					
1.	EUR 22 804 000	EUR 26.977.500	EUR 80.000	EUR 666.000	EUR 7.000.000
2.	EUR 13 426 000	EUR 12.480.000	EUR 50.000	EUR 293.000	EUR 6.778.686,20
3.	EUR 13 135 000	EUR 12.087.000	Ingen praksis	EUR 266.300	EUR 5.207.746,61
Andre horisontale aftaler					
1.	EUR 7 719 000	EUR 5.868.700	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	EUR 2.500.000
2.	Mindre end EUR 500.000	EUR 5.729.630	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	EUR 540.000
3.	Information mangler	EUR 5.471.168	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	EUR 253.703,18
Vertikale aftaler					
1.	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	EUR 1.000.000
2.	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	EUR 218.529,50
3.	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	N/A
Misbrug af dominerende stilling					
1.	EUR 19 073 000	EUR 290.000.000	Ingen praksis	EUR 6.000.000	EUR 44.629.053
2.	EUR 2 600 000	EUR 152.000.000	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	EUR 38.000.000
3.	Information mangler	EUR 39.377.489	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	EUR 8.046.243
Top 3 bøder til en enkelt virksomhed (i % af omsætning)	Ingen bøder har udgjort mere end 30% af omsætningen på det relevante marked				
Karteller					
1.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	6,29%
2.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	4%
3.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	4%
Andre horisontale aftaler					

**Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer**

	Holland	Italien	Irland	Norge	Portugal
1.	Information mangler	Information mangler	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	0,40%
2.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	0,40%
3.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	1%
Vertikale aftaler					
1.	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	0,22%
2.	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	1,50%
3.	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	N/A
Misbrug af dominerende stilling					
1.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	2,09%
2.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	2,01%
3.	Information mangler	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	1,18%
Størrelsen af en typisk bøde					
Karteller	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Gennemsnittet ligger på omkring EUR 20.000, men vil formentlig stige ved fremtidige domfældelser. Den irske konkurrencemyndighed har oplyst, at fængselsstraffe til individer betragtes som den mest effektive sanktion fsva karteller	Gennemsnittet ligger på omkring EUR 160.000	Information ikke tilgængelig
Andre horisontale aftaler	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig
Vertikale aftaler	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig
Misbrug af dominerende stilling	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig
Information om sammenlignelige					
	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig

N/A = Not Applicable = Ikke relevant

Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer

	Sverige	Tyskland	USA	Danmark	Kommissionen
Bøder til virksomheder					
Hjemmel	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Administrativ karakter	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja
Strafferetlig karakter	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej
Strafferamme					
Normeret i lov	Max. er normeret i lov	Max. er normeret i lov	Ja	Nej	Nej
Tilregnelser (hvilken grad af tilregnelser kan resultere i bøder)					
Forsæt	Ja	Ja	Information ikke tilgængelig	Ja	Ja
Grov uagtsomhed	Ja	Ja	Information ikke tilgængelig	Ja	Ja
Simpel uagtsomhed	Ja	Ja	Information ikke tilgængelig	Nej	Ja
Objektivt ansvar	Nej	Nej	Information ikke tilgængelig	Nej	Nej
Bødeloft					
	Max. 10% af virksomhedens omsætning i det foregående regnskabsår	Max. 10% af virksomhedens globale omsætning	Max. EUR 75.000.000 eller det dobbelte af gevinsten ved den ulovlige adfærd eller det dobbelte tab for ofrene	Intet loft	Max 10 % af verdensomsætningen
Udmålskriterier					
Omsætningsudgangspunkt (globalt, nationalt, de berørte varer/tjenesteydelser)	Omsætningen på det relevante marked, som overtrædelsen berører	Koncernens globale omsætning	Omsætningen anvendes <i>ikke</i> , derimod udregnes bøden efter størrelsen af påvirkningen på markedet	Kun omsætningen i den virksomhed, der har begået overtrædelsen. Til gengæld omsætning fra alle varer og tjenesteydelser, som virksomheden producerer	Virksomhedens omsætning af varer eller tjenester, som er direkte eller indirekte forbundet med overtrædelsen, på det relevante geografiske marked inden for EØS
Grundbeløb (faktorer)				Domstolene har fuld bemyndigelse til at fastsætte bøder. Nedenstående refererer til forarbejderne til konkurrenceloven, som domstolene må antages at tillægge vægt ved bødeudmålingen.	

**Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer**

	Sverige	Tyskland	USA	Danmark	Kommissionen
Grovhed	Grovhed tillægges vægt og ifølge guidelines for bødeberegning fastsættes et grundbeløb svarende til max. 10% af virksomhedens omsætning på det relevante marked ud fra faktorerne grovhed og varighed	Grovhed tillægges vægt Grundbeløbet kan udgøre op til 30 % af virksomhedens nationale omsætning fra salg af det produkt eller den service der er relateret til overtrædelsen. Den procentvise størrelse afhænger af grovheden og varigheden af overtrædelsen Overtrædelsens grovhed vurderes ud fra faktorer som overtrædelsens art, dens indvirkning på markedet, markedsandelen for de involverede virksomheder, samt størrelsen og betydningen af det berørte marked For at give straffen præventiv virkning, kan et beløb på op til 100 % af grundbeløbet tillægges bøden	Grovhed tillægges vægt. Jo større påvirkning af markedet, desto større bøde.	Mindre alvorlig: EUR 1.300-53.300. Alvorlig: EUR 53.300-2.000.000. Meget alvorlig: EUR 2.000.000 og opefter	Bødens grundbeløb fastsættes på basis af en bestemt del af afsætningens værdi, som afhænger af overtrædelsens grovhed og multipliceres med det antal år, overtrædelsen har varet. Normalt vil den del af afsætningens værdi der skal tages i betragtning, blive fastsat til et niveau, der kan udgøre op til 30 %
Varighed	Varighed tillægges vægt	Grundbeløbet kan forhøjes pba varighed	Jo længere et kartel består, desto større påvirkning af markedet. Dette fører til højere bøder	Kortere varighed (under 1 år): Intet tillæg. Mellemlang varighed (1-5 år): 50 pct. af grundbeløb for grovheden. Lang varighed (mere end 5 år): 10 pct. pr. år af grundbeløb for grovhed.	Bødens grundbeløb fastsættes på basis af en bestemt del af afsætningens værdi, som afhænger af overtrædelsens grovhed og multipliceres med det antal år, overtrædelsen har varet. Normalt vil den del af afsætningens værdi der skal tages i betragtning, blive fastsat til et niveau, der kan udgøre op til 30 %
Skærpende omstændigheder (hvilke kan)					
Gentagelse	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Hindret myndigheders undersøgelser	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Ledende rolle	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Tvunget anden virksomhed til deltagelse	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Andre skærpende omstændigheder, der kan tillægges vægt	Virksomheden har iværksat gengældelsesforanstaltninger mod en anden virksomhed for at få denne anden virksomhed til at tilslutte sig/forsætte med at begå overtrædelsen Overtrædelsen er begået med forsæt	Virksomheden har en høj omsætning Virksomheden har iværksat gengældelsesforanstaltninger mod en anden virksomhed for at få virksomheden til at overholde den konkurrencebegrænsende aftale Virksomheden har opnået en stor fortjeneste ved overtrædelsen Forsæt eller grov uagtsomhed	Virksomhedens størrelse Hvis virksomhedens ledelse er involveret	Virksomheden gentager en overtrædelse af samme art Virksomheden lægger hindringer i vejen for myndighedernes undersøgelse Virksomheden har spillet en førende rolle eller har tilskyndet til overtrædelsen Virksomheden har udsat en anden virksomhed for gengældelsesforanstaltninger for at få den til at respektere den ulovlige aftale eller praksis	Virksomheden fortsætter overtrædelsen Virksomheden afslår at samarbejde med Kommissionen

**Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer**

	Sverige	Tyskland	USA	Danmark	Kommissionen
Formildende omstændigheder (hvilke kan tillægges vægt)					
Passiv rolle	Ja	Ja	Ja (dog ikke reguleret direkte, men der skal generelt tages hensyn til virksomhedens rolle i overtrædelsen)	Ja	Ja
Ikke fulgt aftaler	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Compliance programme	Nej	Nej	Nej, ikke i praksis	Nej	Nej
Andre formildende omstændigheder, der kan tillægges vægt	<p>Overtrædelsen er begået uagtsomt</p> <p>Virksomhedens omsætning kræver det</p> <p>Virksomheden er ophørt med overtrædelsen hurtigt efter at konkurrencemyndigheden er gået ind i sagen (medmindre der er tale om en alvorlig overtrædelse)</p> <p>Virksomheden på eget initiativ kompenserer vedkommende, der har lidt tab på grund af overtrædelsen</p>	<p>Virksomhedens optræden efter overtrædelsen er blevet opdaget, herunder fx kompensation til 3. parter, der har lidt tab</p> <p>Tvungen deltagelse i overtrædelsen</p> <p>Overtrædelsen er sket med tilladelse fra offentlig myndighed eller lov</p>	<p>Effektivt samarbejde</p> <p>Tilståelse</p> <p>Samarbejde om at skaffe grundlag for retsforfølgning af andre</p> <p>Betalingsevne (fx kan bøden nedsættes, hvis der ellers er ringere muligheder for at skadelidte kan få tilstrækkelig erstatning)</p>	<p>Virksomhedens betalingsevne</p> <p>Virksomheden har ydet myndighederne bistand under efterforskningen, herunder at virksomheden har afgivet forklaring om medgerningsmænd</p>	<p>Hvis den pågældende virksomhed fremlægger bevis for, at den bragte overtrædelsen til ophør, så snart da Kommissionen greb ind. Dette gælder ikke for hemmelige aftaler eller karteller</p> <p>Hvis den pågældende virksomhed fremlægger bevis for at overtrædelsen skyldes uagtsomhed</p> <p>Hvis den pågældende virksomhed samarbejder effektivt med Kommissionen uden for anvendelsesområdet for meddelelsen om samarbejde i kartelsager og ud over dens retlige pligt til at samarbejde</p> <p>Hvis de offentlige myndigheder eller lovgivningen har tillagt eller fremmet en konkurrencebegrænsende aftale</p>
Praksis					
Top 3 bøder til en enkelt virksomhed (absolut)					
Karteller					
1.	EUR 22.775.887	EUR 83.000.000	EUR 374.000.000	EUR 550.000	EUR 896.000.000
2.	EUR 19.359.504	EUR 52.000.000	EUR 351.500.000	EUR 70.000	EUR 553.000.000
3.	EUR 5.693.972	EUR 49.930.000	EUR 300.000.000	EUR 20.000	EUR 553.000.000
Andre horisontale aftaler					
1.	Ingen praksis	EUR 18.000.000	N/A	EUR 70.000	Information ikke tilgængelig
2.	Ingen praksis	EUR 11.660.000	N/A	EUR 55.000	Information ikke tilgængelig
3.	Ingen praksis	EUR 8.000.000	N/A	EUR 40.000	Information ikke tilgængelig
Vertikale aftaler					
1.	Ingen praksis	EUR 120.000.000	N/A	EUR 270.000	EUR 90.000.000
2.	Ingen praksis	EUR 96.000.000	N/A	EUR 175.000	Information ikke tilgængelig
3.	Ingen praksis	EUR 9.000.000	N/A	EUR 150.000	Information ikke tilgængelig
Misbrug af dominerende stilling					
1.	EUR 16.398.639	Ingen praksis	N/A	EUR 700.000	EUR 1.060.000.000
2.	EUR 113.878	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig
3.	Ingen praksis	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig
Top 3 bøder til en enkelt virksomhed (i % af omsætning)			Omsætning anvendes ikke ved bødeudregningen		
Karteller					
1.	1%	0,88%	N/A	Information ikke tilgængelig	2,10%
2.	1%	4,62%	N/A	Information ikke tilgængelig	0,75%
3.	0,40%	2,37%	N/A	Information ikke tilgængelig	1,45%
Andre horisontale aftaler					

Bilag 7 Bøder til virksomheder for overtrædelse af konkurrencelovgivningen
Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer

	Sverige	Tyskland	USA	Danmark	Kommissionen
1.	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	N/A	0,08%	Information ikke tilgængelig
2.	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	N/A	0,04%	Information ikke tilgængelig
3.	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	N/A	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig
Vertikale aftaler					
1.	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	N/A	0,40%	1-2%
2.	Ingen praksis	0,50%	N/A	0,28%	Information ikke tilgængelig
3.	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig	N/A	0,24%	Information ikke tilgængelig
Misbrug af dominerende stilling					
1.	12%	Ingen praksis	N/A	0,06%	3%
2.	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig
3.	Ingen praksis	Ingen praksis	N/A	Ingen praksis	Information ikke tilgængelig
Størrelsen af en typisk bøde					
Karteller	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	N/A	EUR 70.000	Information ikke tilgængelig
Andre horisontale aftaler	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	N/A	EUR 55.000	Information ikke tilgængelig
Vertikale aftaler	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	N/A	EUR 175.000	Information ikke tilgængelig
Misbrug af dominerende stilling	Information ikke tilgængelig	Ingen praksis	N/A	EUR 700.000	Information ikke tilgængelig
Information om sammenlignelige					
	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig	Information ikke tilgængelig

N/A = Not Applicable = Ikke relevant

Bilag 8 Bøder til fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer

	Belgien	Canada	England	Finland	Frankrig	Holland
Bøde						
Kartelovertrædelser	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Andre overtrædelser	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja
Strafferamme						
Kartelovertrædelser	N/A	Sammensværgelse: Max. EUR 19 mio. Bid rigging: Intet Max.	Konkurrencelovovertrædelser kan pådømmes ved byretten og "overretten". Ved byretten kan idømmes maksimalt 6 måneders fængsel og/eller en bøde op til EUR 6.000. Ved "overretten" kan idømmes maksimalt 5 års fængsel og/eller bøde uden bodeloft.	N/A	Max. EUR 75.000	Max. EUR 450.000
Andre overtrædelser	N/A	Max. EUR 7.5 mio. for det første forhold og max.EUR 11 mio. for hvert følgende forhold	N/A	N/A	Max. EUR 75.000	Max. EUR 450.000
Tilregnelser						
Forsæt	N/A	Information mangler	Ja	N/A	Ja	Ja
Grov uagtsomhed	N/A	Information mangler	Ja	N/A	Nej	Ja
Simpel uagtsomhed	N/A	Information mangler	Ja	N/A	Nej	Ja
Top 3 bøder til en enkelt person						
1.	N/A	Information mangler	Ingen praksis	N/A	Ingen oplysninger	EUR 350.000
2.	N/A	Information mangler	Ingen praksis	N/A	Ingen oplysninger	EUR 300.000
3.	N/A	Information mangler	Ingen praksis	N/A	Ingen oplysninger	EUR 250.000
Størrelsen af en typisk bøde						
	N/A	Information mangler	Ingen praksis	N/A	Ingen oplysninger	N/A
Type						
Kartelovertrædelser	N/A	Strafferetlig	Strafferetlig	N/A	Strafferetlig	Administrativ
Andre overtrædelser	N/A	Administrativ	N/A	N/A	Strafferetlig	Administrativ
Bevisregler						
Kartelovertrædelser	N/A	Beyond reasonable doubt	Beyond reasonable doubt	N/A	Criminal standard	Probable cause/ reasonable suspicion
Andre overtrædelser	N/A	Balance of probabilities	N/A	N/A	Criminal standard	Probable cause/ reasonable suspicion
Kriterier for bødeudmåling						
Regler	N/A	Information mangler	Bødeudmåling sker ved domstolens skøn	N/A	Ingen oplysninger	Bøden fastsættes inden for rammer, som afhænger af den konkrete overtrædelse. Fx straffes samarbejde med bøder på mellem EUR 10.000 og 20.000. Ledere af karteller straffes med bøder mellem EUR 50.000 og 400.000. Ved bødeudmålingen tages konkret hensyn til avoren af overtrædelsen, personlig indkomst og formue samt øvrige omstændigheder

Bilag 8 Bøder til fysiske personer for overtrædelse af konkurrencelovgivningen

Undersøgelse af forskellige udvalgte OECD og EU-landes systemer

Skema A

	Italien	Irland	Norge	Portugal	Sverige	Tyskland	USA	Danmark
Bøde								
Kartelovertrædelser	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Andre overtrædelser	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja
Strafferamme								
Kartelovertrædelser	N/A	Max. EUR 4 mio. (mulighed for forhøjelse)	Ingen ramme	Beregnes på baggrund af den bøde, der udmåles til virksomheden	N/A	Min. EUR 5 Max. EUR 1 mio.	Max. EUR 800.000 (mulighed for forhøjelse op til to gange bruttoindtjeningen opnået ved karteldannelsen eller to gange bruttoløbet påført ofrene for karteldannelsen, mellem en til fem procent af omfanget af den påvirkede handel men ikke mindre end EUR 2.700)	Ingen ramme
Andre overtrædelser	N/A	Max. EUR 4 mio. (mulighed for forhøjelse)	N/A	Beregnes på baggrund af den bøde, der udmåles til virksomheden	N/A	Min. EUR 5 Max. EUR 1 mio.	N/A	Ingen ramme
Tilregnelser								
Forsæt	N/A	Ja	Ja	Ingen oplysninger	N/A	Ja	Den dømtede skal være vidende om at have tilsluttet sig et kartel	Ja
Grov uagtsomhed	N/A	Nej	Ja	Ingen oplysninger	N/A	Ja		Ja
Simpel uagtsomhed	N/A	Nej	Nej	Ingen oplysninger	N/A	Ja		Nej
Top 3 bøder til en enkelt person								
1.	N/A	EUR 80.000	Ingen praksis	Ingen oplysninger	N/A	EUR 500.000	Ingen oplysninger	EUR 13.300
2.	N/A	EUR 50.000	Ingen praksis	Ingen oplysninger	N/A	EUR 425.000	Ingen oplysninger	EUR 3.300
3.	N/A	EUR 30.000	Ingen praksis	Ingen oplysninger	N/A	EUR 300.000	Ingen oplysninger	EUR 1.300
Størrelsen af en typisk bøde								
	N/A	EUR 25.000	Ingen praksis	Ingen oplysninger	N/A	Mindre end EUR 200.000	Der opereres ikke med typiske bødestørrelser	EUR 3.300
Type								
Kartelovertrædelser	N/A	Strafferetlig	Strafferetlig	Administrativ	N/A	Strafferetlig og administrativ	Strafferetlig	Strafferetlig
Andre overtrædelser	N/A	Strafferetlig	Strafferetlig	Administrativ	N/A	Administrativ	N/A	Strafferetlig
Bevisregler								
Kartelovertrædelser	N/A	Beyond reasonable doubt	Beyond reasonable doubt	Ingen fast defineret standard	N/A	Beyond reasonable doubt	Beyond reasonable doubt	Bevist ud over enhver rimelig tvivl
Andre overtrædelser	N/A	Beyond reasonable doubt	N/A	Ingen fast defineret standard	N/A	Beyond reasonable doubt	N/A	Bevist ud over enhver rimelig tvivl
Kriterier for bødeudmåling								
Regler	N/A	Ved bødeudmålingen anvendes almindelige principper om skærpende/formildende omstændigheder under hensyn til tilståelse, samarbejde, tidligere straffe og sandsynlighed for gentagelse. Afstræffelse er dog en væsentlig faktor ved konkurrencelovsovertrædelser.	Nej	Ingen oplysninger	N/A	Max. EUR 1.000.000 Bødens størrelse afhænger af overtrædelsens karakter og graden af medvirken.	N/A	Nej